

CIRKELEN ROND JE ONDERZOEK GEWOON BIJZONDER

Onderzoeksverslag

Daan Andriessen
Martine Ganzevles
Marlies Welbie

Lectoraat Onderzoekend Vermogen
Hogeschool Utrecht
2023

Cirkelen rond je onderzoek is mogelijk gemaakt door ZonMw, Programma Gewoon Bijzonder

Inhoudsopgave

1 Inleiding	3
1.1 Introductie.....	3
1.2 Cirkelen rond je onderzoek.....	3
1.3 Opbouw van de rapportage.....	3
2 De opzet van het onderzoek	4
2.1 Cirkelen rond je onderzoek.....	4
2.2 Bevindingen bij het programma LZO.....	8
2.3 Hypothesen.....	9
2.4 De subsidieoproep van Gewoon Bijzonder.....	10
2.5 Onderzoeksopzet.....	11
3 Doorwerking	14
3.1 Productontwikkeling.....	14
3.2 Persoonsontwikkeling.....	18
3.3 Systeemontwikkeling.....	18
3.4 Conclusies doorwerking.....	19
4 Hypothesen	20
4.1 Waarden en idealen.....	20
4.2 Identiteit en houding.....	23
4.3 Vooronderstellingen.....	25
4.4 Thema's.....	27
4.5 Conclusies hypothesen.....	31
5 Behulpzame en minder behulpzame factoren	33
5.1 Het is een gecompliceerd veld.....	33
5.2 De subsidieoproep kon leiden tot een spagaat.....	33
5.3 Er werd veel gevraagd van de projectleider.....	33
5.4 Er was verwarring over rollen.....	34
5.5 Begeleiding schoot tekort.....	34
5.6 Er zitten voorbarige elementen in CRJO.....	34
5.7 Er ontbreken elementen in CRJO.....	35
5.8 Eén voorstel was voor groot deel bepaald.....	35
5.9 Het ZonMW format was laat beschikbaar en beperkend.....	35
5.10 Conclusie behulpzame en minder behulpzame factoren.....	36
6 Samenvatting en conclusies	37
6.1 Inleiding.....	37
6.2 Conclusies over de doorwerking van CRJO.....	37
6.3 Conclusies over de hypothesen vanuit het programma LZO.....	37
6.4 Conclusies over behulpzame en minder behulpzame factoren.....	38
6.5 Eindconclusie.....	38
6.6 Discussie.....	39
6.7 Verbeterpunten.....	41
7 Referenties	43

1 Inleiding

1.1 Introductie

In deze rapportage doen wij verslag van een onderzoek naar de methodiek Cirkelen rond je onderzoek (CRJO) binnen het programma Gewoon Bijzonder van ZonMW. Het programma Gewoon Bijzonder (GB) ontwikkelt, verspreidt en past kennis toe om zorg en ondersteuning voor mensen met een verstandelijke beperking, meervoudige beperking of niet-aangeboren hersenletsel te verbeteren. CRJO is een methodiek die consortia in oprichting ondersteunt bij het schrijven van een onderzoeksvoorstel. Deze methodiek is door het lectoraat Onderzoekend Vermogen van de Hogeschool Utrecht (HU) ontwikkeld en getest bij vier pilots binnen het programma Langdurige Zorg en Ondersteuning (LZO). De programmacommissie van Gewoon Bijzonder gaf ons de mogelijkheid CRJO verder te testen binnen drie pilots van haar programma.

In de periode oktober 2021 – september 2022 hebben drie consortia gewerkt aan het schrijven van een onderzoeksvoorstel voor de call “Samenwerking Gehandicaptenzorgsector en GGz-sector via Cirkelen Rond Je Onderzoek”. Vanuit het lectoraat Onderzoekend Vermogen hebben we dit proces begeleid door het faciliteren van 11 workshops (waarvan de meeste online) en het houden van 38 voorbereidende en evaluerende gesprekken. De verantwoordelijkheid voor het organiseren van het consortium en het bedenken en schrijven van het voorstel lag daarbij bij de projectleider van het consortium. Onze rol was het faciliteren van het proces tijdens de workshops en het ondersteunen van de projectleider bij het toepassen van de methodiek CRJO. In deze rapportage geven we antwoord op de vraag wat de korte termijn doorwerking is van deze toepassing van CRJO binnen het programma Gewoon Bijzonder. Halverwege 2025 zullen we de drie pilots nogmaals bevragen over de doorwerking van CRJO op de langere termijn.

1.2 Cirkelen rond je onderzoek

CRJO is bedoeld om consortia in oprichting te helpen voorstellen te ontwikkelen voor onderzoek dat start vanuit een praktijkkwestie en een directe bijdrage aan die kwestie levert. Wij noemen we dit soort onderzoek ‘praktijkgericht onderzoek’ (Andriessen, 2014). Praktijkgericht onderzoek vindt plaats in en met de praktijk. De methodiek CRJO schept een ruimte waarin iedere actor die in die praktijk bij de te onderzoeken kwestie is betrokken, op basis van gelijkwaardigheid mee kan denken en beslissen over de opzet van het onderzoek. Door dit proces te faciliteren en specifieke werkvormen aan te bieden, helpt de methodiek bij het creëren van een veilige omgeving waarin een proces van meerstemmigheid kan plaatsvinden. Deelnemers kijken vanuit hun eigen perspectief naar het te ontwerpen onderzoek en komen tot een gezamenlijke visie en een onderzoeksvoorstel. Versie 1.0 van de methodiek is beschreven in een handreiking (Andriessen, Ganzevles, & Welbie, 2022a). Een verslag van de test van de methodiek binnen het programma Langdurige Zorg en Ondersteuning is te vinden in (Andriessen, Ganzevles, & Welbie, 2022b). Het doel van dit onderzoek is om de handreiking te verbeteren op basis van de geleerde lessen bij Gewoon Bijzonder.

1.3 Opbouw van de rapportage

In hoofdstuk 2 beschrijven we de kenmerken van CRJO en gaan we in op de onderzoeksopzet die we hebben gebruikt om de werking van de methodiek te onderzoeken. In hoofdstuk 3 **Error! Reference source not found.** rapporteren we over de doorwerking. In hoofdstuk 4 onderzoeken we of de hypothesen over de methodiek die we hebben opgesteld op basis van onze ervaringen binnen het programma LZO bij GB worden bevestigd of moeten worden verworpen. In hoofdstuk 5 rapporteren we over de belemmerende en bevorderende factoren die we hebben ervaren bij de toepassing binnen GB. Tot slot formuleren we in hoofdstuk 6 onze conclusies en de gewenste aanpassingen van de methodiek.

2 De opzet van het onderzoek

In dit hoofdstuk schetsen we de opzet van het onderzoek. Eerst gaan we in op de methodiek CRJO. Daarna beschrijven we in hoofdlijnen de bevindingen uit de eerste test bij het programma LZO. Dat leidt tot een aantal hypothesen en vooronderstellingen die we binnen GB kwalitatief gaan onderzoeken. Daarna beschrijven we de call waarbinnen het onderzoek heeft plaatsgevonden. Tot slot gaan we in op de gebruikte onderzoekopzet.

2.1 Cirkelen rond je onderzoek

2.1.1 Uitgangspunten methodiek

Bij het ontwerpen van CRJO hebben we een aantal uitgangspunten gehanteerd. De uitgangspunten zijn te verdelen in de waarden en idealen die we met CRJO nastreven, de houding waarmee deelnemers deelnemen en vooronderstellingen waarop de methodiek is gebaseerd.

Waarden & idealen van Cirkelen rond je onderzoek

Met CRJO streven we naar praktijkgericht onderzoek dat direct kan bijdragen aan verbetering van de praktijk (Andriessen, 2014). Aan onderzoek dat dienend is aan het werkveld en niet andersom. Een onderzoek waarbij niet pas na afronding maar al tijdens het onderzoek werkelijke verbetering van de praktijk plaatsvindt. Bij die verbeteringen staat de cliënt centraal. Het onderzoek dient bij te dragen aan betere zorg voor de cliënt, gezien vanuit het perspectief van de cliënt. Om dat te realiseren, streven we naar gelijkwaardigheid tussen alle betrokken partners zodat de verschillende perspectieven op tafel kunnen komen en iedereen inbreng kan hebben bij het ontwikkelen van het onderzoeksvoorstel. Daarbij hebben we speciale aandacht voor mensen met ervaringskennis. Dit zijn (vertegenwoordigers van) cliënten en naasten. Hierbij laten we iedereen in hun waarde en respecteren alle opvattingen over de praktijkwestie, de te bereiken doelen en onderzoek. Samen navigeren we door de verschillen heen (Chambers et al., 2021). Onderling respect en het creëren van een gevoel van verbondenheid is daarbij belangrijk.

Identiteit & houding bij Cirkelen rond je onderzoek

Participeren in CRJO vraagt van alle deelnemers een bepaalde houding. Voor projectleiders is het belangrijk om naast een focus op de inhoud ook regie te nemen in het proces. Dat betekent goed opletten dat alle deelnemers voelen dat zij invloed hebben op het te ontwikkelen onderzoeksvoorstel en hen goed informeren over de voortgang hiervan en de beslissingen die zijn genomen. Dit vraagt een zekere 'procesgevoeligheid' en senioriteit. Het vraagt ook een vermogen te zien en te reageren op 'wat er zich gedurende het proces aandient' en het proces hierop, indien nodig, aan te passen. Tegelijk dienen projectleiders de moed te hebben knopen door te hakken en voorstellen te doen voor het onderzoek.

Voor ons als procesbegeleiders is het van belang dat wij tijdens de workshops de regie overnemen van de projectleiders zodat deze de handen vrij hebben om inhoudelijk bij te dragen. We proberen open, nieuwsgierig en betrokken te zijn en ons eigen oordeel uit te stellen. We proberen flexibel te zijn, te luisteren naar de deelnemers en aan te sluiten bij hun behoeften. Wij staan neutraal tegenover de inhoud en laten de begeleiding niet beïnvloeden door een eventueel oordeel over de inhoud van het onderzoek.

Deelnemers zijn betrokken bij de inhoud en vinden het onderwerp belangrijk. Zij kunnen het uithouden en verdragen als er in het begin nog even geen keuzes gemaakt worden en de richting nog niet helder is. Deelnemers onderzoeken bij zichzelf en elkaar onderliggende waarden en motieven en zijn hier open over en nieuwsgierig naar en respecteren deze.

Vooronderstellingen van Cirkelen rond je onderzoek

CRJO gaat uit van een aantal vooronderstellingen. De eerste is dat wetenschappelijke kennis, praktijkkennis en ervaringskennis alle drie evenveel waarde hebben bij het ontwikkelen van een onderzoeksvoorstel (Glasgow & Chambers, 2012). Daarom worden zorgprofessionals, mensen met ervaringskennis en andere betrokkenen uitgenodigd om hun ervaringen en visie op het onderwerp te delen.

Ook veronderstellen we dat het vanaf het begin meedenken van de betrokkenen de kwaliteit van het onderzoeksvoorstel en de doorwerking van het onderzoek vergroot (Beck et al., 2021). Het vertragen van het proces draagt ook bij aan de kwaliteit van het voorstel, doordat dit ruimte biedt voor de inbreng uit verschillende perspectieven en de keuzes niet alleen door onderzoekers worden gemaakt.

Verder vooronderstellen we dat tijdens het gezamenlijk ontwikkelen van een onderzoeksvoorstel er niet alleen aandacht moet zijn voor inhoud maar ook voor het proces en de onderlinge relaties. Wanneer deelnemers elkaar niet alleen zakelijk in functie en op de inhoud ontmoeten, maar ook als persoon, ontstaat er verbondenheid die bijdraagt aan een open en veilige ruimte en aan het lange termijnsucces van het consortium.

Daarbij is het belangrijk het onderzoeksvoorstel van verschillende kanten te bekijken. In boeken over onderzoeksmethoden wordt vaak alleen aandacht besteed aan de onderzoeksvraag en hoe de onderzoeksopzet volgt uit deze vraag. In Cirkelen rond je onderzoek besteden we ook aandacht aan andere invalshoeken, zoals kenmerken van de praktijkkwestie waar het onderzoek aan moet bijdragen, het kennishiaat, de randvoorwaarden, vier soorten onderzoeksdoelen en de op te leveren deelproducten. Je kan bij het nadenken over het onderzoek bij ieder van deze acht invalshoeken beginnen; er is geen vaste volgorde. Je springt vaak van de ene invalshoek naar de andere. Hierbij is het wel van belang steeds vanuit al deze invalshoeken te blijven kijken en zo te blijven 'cirkelen' rond de onderzoeksopzet. Dit is geïnspireerd op het idee van "cirkelen rond een vraag" van Oost & Markenhof (2002), een boekje dat kan helpen bij het ontwikkelen van een goede onderzoeksvraag.

2.1.2 Opzet methodiek

De methodiek Cirkelen rond je onderzoek bestaat uit vijf onderdelen:

- Een set van *uitgangspunten* waarmee deelnemers de samenwerking en hun gedrag daarbinnen kunnen vormgeven (zie boven).
- Een *werkblad* waarin acht invalshoeken worden beschreven waar in het proces aandacht aan wordt besteed. Dit werkblad beschrijft acht invalshoeken die een rol spelen bij het ontwikkelen van een passende onderzoeksopzet voor een praktijkgericht onderzoek:
  1. Wat is de praktijkkwestie waar je onderzoek zich op richt?
  2. Wat is daarbij het kennisprobleem?
  3. Binnen welke randvoorwaarden moet je onderzoek worden uitgevoerd?
  4. Welke doelen beoog je met het onderzoek te bereiken?
  5. Wat is de onderzoeksvraag?
  6. Wat zijn de deelvragen?
  7. Welke (deel)producten wil je opleveren?
  8. Hoe ziet de aanpak eruit?
- Een set van acht *criteria* waaraan een goed onderzoeksvoorstel moet voldoen.
- Een *proces* bestaande uit 9 stappen die de deelnemers samen kunnen volgen (zie figuur 1).
- Een repertoire aan *werkvormen* die tijdens het proces kunnen worden ingezet.

De volledige methodiek is gerapporteerd in Andriessen, Ganzevles, & Welbie (2022b).

Figuur 1 Negen stappen van CRJO

De vier workshops worden gefaciliteerd door ons in de rol van procesbegeleider zodat de projectleider de handen vrij heeft om inhoudelijk mee te doen. Bij de overige vijf stappen heeft de projectleider het voortouw, daarbij vaak geholpen door een of twee andere deelnemers (onderzoekers of praktijkprofessionals) die samen een kernteam vormden. Ter voorbereiding van ieder workshop voeren wij twee gesprekken met dit kernteam. In de eerste bijeenkomst bepalen we samen de doelen van de workshop en in de tweede ‘punten-op-de-i’ bijeenkomst bespreken we het ontwerp van de workshop. Indien de situatie erom vraagt worden extra gesprekken ingepland, bijv. wanneer de projectleider wil sparren over of er, gezien de richting waarin het onderzoeksplan zich ontwikkelt, niet iets aan de samenstelling van het consortium moet veranderen.

De workshops zelf duren 2-3,5 uur en hieraan wordt deelgenomen door de projectgroep. In de projectgroep zitten naast onderzoekers (vertegenwoordigers van) cliënten, naasten, verzorgenden, behandelaars en soms ook managers. De projectgroep bestaat uit 8-14 deelnemers. De opzet van de vier workshops bestaat uit 27 onderdelen en staat weergegeven in Tabel 1.

Tabel 1 Opzet van de vier workshops

Workshop A Verkennen van de kwestie	Workshop B Verkennen van de doelen	Workshop C Onderzoeksvraag en on- derzoeksoopzet	Workshop D Inrichten van de sa- menwerking
A1. Welkom	B1. Welkom	C1. Welkom	D1. Welkom
A2. Check in	B2. Check in	C2. Check in	D2. Check in
A3. Nadere kennismaking	B3. Terugblik	C3. Terugblik	D3. Terugblik
A4. Verkennen kwestie	B4. Doelenroos	C4. Vragenronde	D4. To-do lijst
A5. Herformuleren van de praktijkkwestie	B5. Beelden van onder- zoek	C5. Bespreken voorlopige opzet on- derzoek / interventie	D5. Vangnet weven
A6. Check-out	B6. Check-out	C6. Werk in opvoering	D6. Werk in opvoering
		C7. Check-out	D7. Associatiekaarten
			D8. Succes vieren

Deze opzet weerspiegelt een aantal uitgangspunten van de methodiek. Zo besteden we veel aandacht aan de check-in en check-out vanuit het uitgangspunt dat persoonlijke ontmoeting bijdraagt een aan open en veilige sfeer en aan onderlinge verbinding. Iedere workshop hanteren we daarvoor een

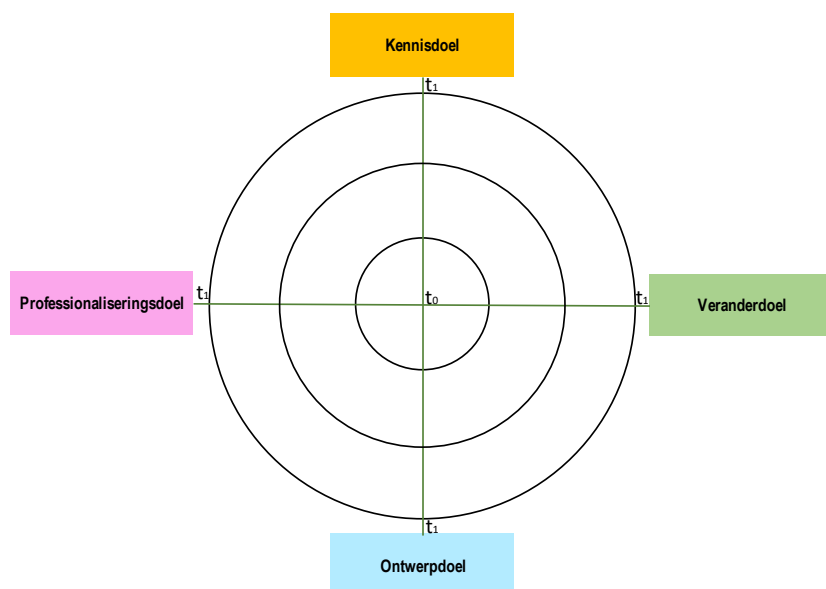
andere werkvorm waarin deelnemers elkaar steeds weer op een andere manier persoonlijk ontmoeten. Ook werkvorm A3 'Nadere kennismaking' is hierop gericht. In deze werkvorm wordt ingegaan op ieders persoonlijke relatie met de praktijkkwestie die centraal staat.

In workshop B t/m D zit ook altijd een terugblik op de vorige bijeenkomst om de projectgroep weer te laten aanhaken bij de vorderingen die het kernteam heeft gemaakt en hen hierop invloed te geven. Dit benadrukt de gelijkwaardigheid van de deelnemers in het proces. Die gelijkwaardigheid wordt verder gestimuleerd door bij ieder onderdeel van de workshop deelnemers de gelegenheid te geven eerst zelf na te denken en iets op te schrijven en daarna iedereen de beurt te geven om te reageren.

In workshop A staat het verkennen van de praktijkkwestie centraal door - paradoxaal genoeg - deelnemers eerst te laten nadenken over mogelijke oplossingen en van daaruit te bespreken wat de veronderstelde onderliggende problemen zijn (Van der Velde, Munneke, Jansen, & Dijkers, 2020). Deze werkvorm benut de neiging die stakeholders vaak hebben (Beck et al., 2021) om te denken in oplossingen.

In workshop B staan de vier soorten doelen van praktijkgericht onderzoek centraal: 1) een kennisdoel, 2) een ontwikkeldoel, 3) een professionaliseringsdoel en 4) een veranderdoel:

- Een onderzoek heeft altijd als doel om nieuwe kennis te ontwikkelen. Dit noemen we het *kennisdoel* van het onderzoek.
- Een onderzoek heeft daarnaast een *ontwikkeldoel* wanneer het de bedoeling is om tijdens het onderzoek een concreet product te ontwikkelen, zoals een protocol, handreiking, training, checklist, diagnose-instrument of behandelaanpak.
- Een onderzoek heeft een *professionaliseringsdoel* als het de bedoeling is om tijdens het onderzoek betrokkenen iets te leren, hen anders naar de werkelijkheid te laten kijken of hun houding te beïnvloeden. Het kan daarbij gaan om zorgprofessionals, cliënten, naasten, onderzoekers of andere betrokkenen.
- Een onderzoek heeft een *veranderdoel* als het de bedoeling is om tijdens het onderzoek verbeteringen te stimuleren in de werkwijze, cultuur of organisatie van de zorg.

Figuur 2 Doelenroos

Deze vier doelen van onderzoek plaatsen we langs twee assen waardoor een 'doelenroos' ontstaat (zie Figuur 2). De verticale as verbindt de twee doelen die je zou kunnen zien als de *output* van het onderzoek, namelijk kennis en producten. De horizontale as verbindt de twee doelen die gezien kunnen worden als de *outcome* van het onderzoek, datgene wat het onderzoek teweeg moet brengen, namelijk professionalisering en verandering.

Met het gebruik van de doelenroos willen we deelnemers stimuleren onderzoek niet alleen te zien als middel voor kennisontwikkeling maar ook als instrument voor interventie in de praktijk. We moedigen hen aan na te denken over vormen van onderzoek die ook leerzaam zijn, concrete producten opleveren en verandering helpen realiseren. En we helpen in een vroeg stadium na te denken over de implementatiestrategie.

In workshop C staat de onderzoeksopzet centraal met de bijbehorende onderzoeksvragen. Dit doen we nu niet via een collectieve brainstorm maar door een of meerdere voorstellen van de kerngroep aan het projectteam voor te leggen. We schatten in dat het brainstormen over de opzet in een groep lastig is en dat niet alle deelnemers genoeg achtergrondkennis van onderzoek hebben om over de methodologische kant van het onderzoek te brainstormen. In plaats daarvan kunnen ze wel feedback geven op een conceptvoorstel. In workshop D wordt vooral aandacht besteedt aan de organisatie van het onderzoek. Leden van de projectgroep krijgen de gelegenheid aan te geven welke rol ze voor zichzelf zien in de uitvoering van het onderzoek en wie en wat ze daarvoor nodig hebben.

In de pilots zijn vrijwel alle workshops noodgedwongen online gehouden. Daarbij hebben we uitgebreid gebruik gemaakt van een virtuele muur waarop post-its memo's kunnen worden geplakt genaamd Mural.

2.2 Bevindingen bij het programma LZO

De methodiek is in een periode van januari 2021 – juni 2022 uitgeprobeerd binnen een subsidieoprop voor onderzoek over Zingeving cliënten in de langdurige zorg en ondersteuning of de relatie tussen cliënten, naasten en/of mantelzorgers en (toekomstige) zorg- en ondersteunings-professionals. Vervolgens hebben we de doorwerking van de methodiek op drie gebieden onderzocht: 1) de doorwerking op de kwaliteit van de onderzoeksvorstellen die zijn ontwikkeld, 2) de doorwerking naar de deelnemers zelf en 3) de doorwerking naar de kwaliteit van het samenwerkingsverband en de bredere omgeving. De resultaten van het onderzoek zijn gerapporteerd in Andriessen et al.(2022b).

Een eerste bevinding was dat CRJO positief heeft doorgewerkt naar de kwaliteit van de onderzoeksvorstellen die zijn ingediend. Die bijdrage levert CRJO vooral aan de relevantie, doelgerichtheid en passendheid van het voorstel. Dit komt doordat de deelnemers vanuit verschillende perspectieven naar de praktijkkwessie en het voorstel kijken, waardoor het perspectief vanuit de praktijk en de ervaring van cliënten en naasten wordt meegenomen. Een belangrijke bijdrage van CRJO is dat er verschillende doelen van onderzoek worden verkend waardoor de voorstellen niet alleen gericht zijn op het opleveren van kennis maar ook het realiseren van verandering en concrete producten. Op andere punten is de bijdrage van CRJO beperkt, zoals het verankeren van het voorstel in de literatuur, de formulering van de onderzoeksvragen en het ontwikkelen van de onderzoeksmethodologie.

Een tweede bevinding was dat CRJO voor veel deelnemers een leerzame en enthousiasmerende ervaring is geweest, niet alleen voor de projectleiders maar ook voor een aantal deelnemers. Vooral dat CRJO helpt het onderzoek vanuit meerdere perspectieven te bekijken, wordt daarin gewaardeerd waarbij het perspectief van de mensen met ervaringskennis specifiek wordt genoemd. Daarnaast is leerzaam dat de methodiek systeem aanbrengt in het proces van het ontwikkelen van een onderzoeksvorstel en dat het werkvormen biedt die dit proces ondersteunen.

Een derde bevinding was dat CRJO bijdraagt aan teamvorming binnen de projectgroep. Het is een proces van leren samenwerken waarin het elkaar leren kennen een belangrijke rol speelt, en ook de mogelijkheid om op basis van gelijkwaardigheid bij te dragen.

Ondanks deze positieve doorwerking geeft het onderzoek ook een aantal aandachtspunten. Zo blijkt de externe begeleiding van het proces door de HU een positieve invloed te hebben, maar moeten er wel goede afspraken worden gemaakt over hoe ver die begeleiding reikt en waar de verantwoordelijkheden liggen. Ook eist het CRJO-proces veel van de projectleiders. Deze moeten niet alleen inhoudelijke en methodologische kennis hebben, maar ook in staat zijn de grote hoeveelheid input die CRJO oplevert te verwerken, ordenen en weer presenteren. Ook moet zij organisatorische en communicatievaardigheden hebben om alle partijen tijdens het proces erbij te blijven betrekken en te informeren. Binnen de groep is het belangrijk dat projectleiders respect en beslissingsbevoegdheid hebben en dat er vertrouwen is in hun kennis en kunde.

De gelijkwaardige participatie van mensen met ervaringskennis in het proces is een van de belangrijkste bijdragen van CRJO. Maar voortdurende aandacht voor een gelijkwaardige inbreng van deze deelnemers is noodzakelijk.

Soms begint een projectgroep aan CRJO met het idee onderzoek te doen naar een al bestaande oplossing zoals een reeds ontwikkelde technologie. Dit lijkt in strijd met CRJO dat altijd start vanuit een praktijkkwestie. Het is op zich valide om CRJO te starten vanuit een oplossing, mits projectleiders aandacht hebben voor de risico's daarvan zoals minder aandacht voor wensen en behoeften van mensen met ervaringskennis.

CRJO is goed online uit te voeren, mits met een aantal randvoorwaarden rekening wordt gehouden. Zo dient rekening te worden gehouden met de technische vaardigheden van de deelnemers, mag het programma niet te lang zijn en zijn afwisselende werkvormen nodig met voldoende pauzes daartussen.

Komen tot focus heeft extra aandacht in CRJO, vooral aan het einde van workshop B. De methodiek brengt veel meningen en thema's in kaart en is daardoor sterk divergerend. Ook het werken met meerdere doelen van onderzoek (kennisdoel, ontwerpdoel, veranderdoel en professionaliseringsdoel) kan ertoe leiden tot het onderzoek te groot wordt en daarmee onhaalbaar. Het proces kan soepeler verlopen als er naast de bijeenkomsten van de projectgroep ook andere bijeenkomsten worden georganiseerd, bijvoorbeeld om aanvullende meningen en data te verzamelen en draagvlak te creëren.

Tot slot is een belangrijke bevinding dat CRJO een tijdsintensief proces is. Het inzetten van CRJO is om die reden vooral zinvol bij taaie praktijkkwesties met een groot implementatie-vraagstuk, waarbij er een nieuw consortium moet worden gevormd.

2.3 Hypothesen

Deze resultaten van het onderzoek bij Langdurige Zorg en Ondersteuning leveren de aandachtspunten op waar we in dit onderzoek naar kijken. Deze zijn gecombineerd met de vooronderstellingen van de methodiek die we ook in dit onderzoek willen onderzoeken. Het resultaat staat in de vorm van hypothesen voor dit onderzoek weergegeven in Tabel 2.

Op de hypothesen over de doorwerking van CRJO wordt in hoofdstuk 3 gereflecteerd. Reflectie op de andere hypothesen komt in hoofdstuk 4 aan de orde.

Doorwerking	<i>Productontwikkeling</i>	Toepassen van CRJO draagt bij aan de kwaliteit van onderzoeksvoorstellen, vooral op het gebied van relevantie, doelgerichtheid en passendheid van het voorstel
	<i>Persoonsontwikkeling</i>	CRJO is een leerzame ervaring voor deelnemers waarbij vooral inzicht ontstaat in het belang van meerdere perspectieven
	<i>Systeemontwikkeling</i>	CRJO draagt bij aan teamvorming binnen de projectgroep
Waarden en idealen	<i>Bijdrage aan de praktijk</i>	CRJO leidt tot een onderzoeksvoorstel dat bijdraagt aan de praktijk
	<i>Client centraal</i>	CRJO leidt tot een onderzoeksvoorstel waarin de client centraal staat
	<i>Als mens ontmoeten</i>	CRJO leidt tot een proces waarin de deelnemers elkaar als mens kunnen ontmoeten
	<i>Gelijkwaardigheid & Respect</i>	CRJO leidt tot een proces waarin tussen de deelnemers sprake is van gelijkwaardigheid en respect
	<i>Meerstemmigheid</i>	CRJO leidt tot een proces waarin tussen de deelnemers sprake is van meerstemmigheid
	<i>Mensen met ervaringskennis belangrijk</i>	CRJO leidt tot een proces waarin mensen met ervaringskennis een belangrijke stem hebben
	<i>Verbondenheid</i>	CRJO leidt tot onderlinge verbondenheid tussen de deelnemers
Identiteit en houding	<i>Regie nemen</i>	Voor het succes van CRJO is het belangrijk dat projectleiders regie nemen in het proces
	<i>Procesgevoeligheid</i>	Voor het succes van CRJO is het belangrijk dat projectleiders procesgevoeligheid bezitten
	<i>Regie overnemen</i>	Voor het succes van CRJO is het belangrijk dat procesbegeleiders tijdens de workshops de regie overnemen
	<i>Open, nieuwsgierige en betrokken houding</i>	Voor het succes van CRJO is het belangrijk dat procesbegeleiders een open, nieuwsgierige en betrokken houding hebben
	<i>Betrokkenheid</i>	Voor het succes van CRJO is het belangrijk dat alle deelnemers betrokken zijn bij het onderwerp
	<i>Kunnen verduren</i>	Voor het succes van CRJO is het belangrijk dat alle deelnemers geduld hebben en onduidelijkheid kunnen verduren
Vooronderstellingen	<i>Meerdere soorten kennis belangrijk</i>	Wetenschappelijke kennis, praktijkkennis en ervaringskennis hebben alle drie evenveel waarde bij het ontwikkelen van een onderzoeksopzet
	<i>Meedenken vergroot kwaliteit</i>	Het laten meedenken van betrokkenen vergroot de kwaliteit van onderzoeksvoorstellen
	<i>Acht invalshoeken belangrijk</i>	De acht invalshoeken van het werkblad CRJO zijn belangrijk bij het ontwikkelen van een onderzoeksopzet
	<i>Inhoud, relatie en proces belangrijk</i>	Voor het succes van CRJO is het belangrijk aandacht te hebben voor zowel de inhoud als het proces als de relaties tussen de deelnemers
Thema's	<i>Externe begeleiding</i>	Externe begeleiding van het proces binnen de workshops draagt bij aan een beter resultaat omdat deelnemers zich volledig op de inhoud kunnen richten en de vreemde ogen het proces op gang helpen houden. Wel zijn goede afspraken nodig over de reikwijdte van de begeleiding.
	<i>Eigenschappen projectleider</i>	Het toepassen van CRJO vraagt om een senior projectleider met inhoudelijke en methodologische expertise maar ook met sociale en organisatorische vaardigheden om het proces in goede banen te leiden
	<i>Rol van mensen met ervaringskennis</i>	De gelijkwaardige participatie van mensen met ervaringskennis in het proces van het maken van het onderzoeksvoorstel is een van de belangrijkste bijdragen van CRJO. Voortdurende aandacht voor een gelijkwaardige inbreng van deze deelnemers is noodzakelijk.
	<i>Starten met een oplossing</i>	Het is op zich valide om CRJO te starten vanuit een oplossing, mits je als projectleider aandacht hebt voor de risico's daarvan zoals minder aandacht voor wensen en behoeften van mensen met ervaringskennis.
	<i>Online werken</i>	CRJO is goed online uit te voeren, mits met een aantal randvoorwaarden rekening wordt gehouden.
	<i>Komen tot focus</i>	Komen tot focus behoeft extra aandacht in CRJO, vooral aan het einde van workshop B
	<i>Activiteiten buiten workshops</i>	Het proces kan soepeler verlopen als er naast de bijeenkomsten van de projectgroep ook andere bijeenkomsten worden georganiseerd.
	<i>Tijdsinvestering</i>	CRJO is tijdsintensief. Het inzetten van CRJO is vooral zinvol bij taai praktijkkwesties met een groot implementatie-vraagstuk waarbij er een nieuw consortium moet worden gevormd.

Tabel 2 Hypothesen van deze studie

2.4 De subsidieoproep van Gewoon Bijzonder

CRJO is uitgeprobeerd binnen een subsidieoproep van het ZonMW programma Gewoon Bijzonder die gericht is op samenwerking tussen de gehandicaptenzorgsector en de geestelijke gezondheidszorgsector (ggz). De subsidieoproep richt zich op de doelgroep mensen met een matig of ernstig verstandelijke beperking en psychische problematiek. Bij veel van hen is sprake van psychische klachten die niet altijd worden herkend. Dit is mede het gevolg is van minder goede afstemming tussen de gehandicaptenzorgsector en de ggz-sector. De subsidieoproep is erop gericht de afstemming en

samenwerking tussen beide sectoren te verbeteren. De afstand tussen beide sectoren is groot. Oorzaken zijn onder meer wetgeving en financiering, alsook de verschillende invalshoeken en culturen die beide beroepsgroepen hebben. Ook sluiten de processen en protocollen niet op elkaar aan (Van Elst, 2022).

Het onderzoeksvoorstel dat deelnemende pilots via CRJO gaan ontwikkelen moet zich richten op het verbeteren van de diagnostiek van psychische problematiek bij mensen met een matig of ernstig verstandelijke beperking of op het verbeteren van behandelmogelijkheden van psychische problematiek bij mensen met een matig of ernstig verstandelijke beperking. Het te ontwikkelen onderzoek moet uiteindelijk leiden tot een verbetering van de samenwerking tussen de gehandicapten- en ggz-sector en tot een verbetering van de kwaliteit van zorg en ondersteuning en het welbevinden van de cliënten.

De samenwerking die tijdens CRJO is aangegaan moet in het te ontwikkelen onderzoek worden voortgezet. Het onderzoek moet behalve het opleveren van nieuwe wetenschappelijke kennis ook een instrument zijn voor het in gang zetten van veranderingen en professionalisering van betrokkenen. Het project moet uiteindelijk ook leiden tot een duurzame verandering in de praktijk. De resultaten worden daartoe ofwel ook geïmplementeerd in de praktijk of er wordt een implementatiestrategie opgeleverd. De subsidieoproep biedt te mogelijkheid om een onderscheid te maken tussen kennisdoelen, veranderdoelen, leerdoelen en maakdoelen. Dit is dezelfde indeling als die binnen CRJO wordt gehanteerd.

2.5 Onderzoeksopzet

2.5.1 Onderzoeksvragen

De hoofdvraag die we in dit onderzoek willen beantwoorden is: *Wat is de werking van de methodiek “Cirkelen rond je onderzoek” binnen samenwerkingsverbanden in oprichting die een voorstel willen indienen bij het ZonMW programma Gewoon Bijzonder en welke aanpassingen zijn eventueel nodig?*

Deelvragen daarbij zijn:

1. Wat is de doorwerking van CRJO op de volgende terreinen:
  - a. Productontwikkeling: bijdrage van de aanpak aan een goede onderzoeksopzet die: relevant is voor de praktijk en het Gewoon Bijzonder-programma, verankerd in literatuur, haalbaar, doelgericht, productief, functioneel, logisch en passend;
  - b. Systeemontwikkeling: bijdrage aan een goede verstandhouding tussen de partners waarin sprake is van vertrouwen, enthousiasme en energie; alsmede bijdrage aan een effectief en efficiënt proces van consortium vorming waarin sprake is van een generatieve dialoog (Isaacs, 1999) en reflectie op het proces;
  - c. Persoonsontwikkeling: bijdrage aan de kennis en vaardigheden van de deelnemers om een samenwerkingsverband op te zetten, een passende onderzoeksopzet te ontwikkelen, en daarbij om te gaan met verschillen tussen deelnemers en gezamenlijk te reflecteren op het proces.
2. Wat is de geldigheid van de hypothesen uit Tabel 2 binnen de context van Gewoon Bijzonder?
3. Wat zijn behulpzame en minder behulpzame factoren binnen de context van Gewoon Bijzonder?
4. Hoe kan de methodiek van “Cirkelen rond je onderzoek” aangepast worden aan de context van Gewoon Bijzonder?

2.5.2 Onderzoeksstrategie

We onderzoeken de doorwerking van CRJO met een ontwerpgericht wetenschappelijk onderzoek (Van Aken & Andriessen, 2011). We hebben het ontwerp van de generieke methodiek zoals ontwikkeld binnen het programma LZO uitgeprobeerd bij drie pilots die door de Commissie Gewoon Bijzonder van ZonMW zijn geselecteerd binnen een specifieke subsidieoproep. Op basis daarvan kijken we of bijstelling nodig is.

2.5.3 Dataverzameling

Tijdens de uitvoering van CRJO verzamelden we de volgende data:

1. Dataset A: officiële documenten (n=30):
  - a. De ontwikkelde onderzoeksvoorstellen van de pilots met daarin ook de door ZonMW gevraagde reflectieverslagen van de pilots (3)
  - b. De beoordelingsformulieren van de referenten (3x2)
  - c. De beoordelingsformulieren van de commissieleden (3x2)
  - d. De beoordelingsformulieren van het cliëntenpanel (3)
  - e. Het wederhoor van de pilots (3)
  - f. Aanvullende stukken van een 2e wederhoor (3)
  - g. Reflecties van de onderzoekers bij de beoordelingsvergaderingen (3x2)
2. Dataset B: gegenereerde data (n=55):
  - a. Aantekeningen van onze observaties tijdens de 3 kennismakingsgesprekken met de pilots (3)
  - b. Aantekeningen van de voorbereidende bijeenkomsten voor iedere workshop (3x8)
  - c. Aantekeningen van observaties tijdens de workshops (2x4+1x3)
  - d. Aantekeningen van de evaluerende gesprekken na afloop van iedere workshop (2x4+1x3)
  - e. Aantekeningen van observaties tijdens beoordelingsvergaderingen van de commissie (2)
  - f. Transcripten van een afsluitend interview met een deel van de projectgroep van iedere pilot (4)

2.5.4 Data-analyse

Beide datasets zijn geanalyseerd in Atlas ti. Dataset A is op deductieve wijze gecodeerd. De codes bestonden uit 'productontwikkeling', 'persoonsontwikkeling' en 'systeemontwikkeling'. Bij de doorwerking naar productontwikkeling zijn fragmenten in de geanalyseerde teksten met daarin indicaties voor de bijdrage van CRJO aan de acht criteria die binnen CRJO voor een onderzoeksvoorstel worden gehanteerd gecodeerd met de volgende code-set: relevant voor de praktijk en het LZO-programma, verankerd in literatuur, haalbaar, doelgericht, productief, functioneel, logisch en passend. Daarnaast zijn beide datasets gecodeerd met codes die verwijzen naar de hypothesen uit Tabel 2.

2.5.5 Vertrouwelijkheid

De deelnemers aan de workshops en de interviews zijn vooraf geïnformeerd over de opzet van het onderzoek en de vertrouwelijkheid van de gegevens door middel van een informatiebrief. Met deelname aan de pilot hebben de deelnemers de daarin vermelde voorwaarden voor deelname geaccepteerd. Alle data van Dataset B zijn voorafgaande aan de analyse gepseudonimiseerd. De officiële documenten uit Dataset A konden niet worden gepseudonimiseerd en daarom is hier een aparte dataset van gemaakt. In deze rapportage doen we geen uitspraken die door niet-betrokkenen te herleiden zijn naar pilots of deelnemers. Om de herleidbaarheid te verminderen hanteren we in deze rapportage bij in dataset A andere namen voor de pilots dan in dataset B zodat beide datasets niet aan elkaar te koppelen zijn.

2.5.6 Rivaliserende verklaringen

Om de validiteit van het onderzoek te vergroten hebben we op de volgende manier rekening gehouden met een aantal door Ropes (2011) benoemde mogelijk rivaliserende verklaringen voor de gevonden resultaten:

- *Toeval*: door deelnemers gericht te bevragen op de bijdrage van CRJO proberen we uit te sluiten dat de gevonden doorwerking toeval is.
- *Geschiedenis*: door deelnemers te vragen naar gebeurtenissen die parallel lopen aan het CRJO proberen we de invloed daarvan op de uitkomst in kaart te brengen. Zo bleken een aantal pilots parallel aan de workshops nog andere bijeenkomsten te organiseren die veel hebben bijgedragen aan het resultaat.
- *Natuurlijke ontwikkeling en groei*: we hebben deelnemers specifiek gevraagd wat ze hebben geleerd van CRJO en zo de invloed van de methodiek geprobeerd vast te stellen. Er is echter niet uit te sluiten dat ze ook zonder CRJO zouden hebben geleerd.
- *Voringenomenheid van de onderzoeker*: dit is een reële bedreiging van de validiteit omdat wij als onderzoekers de methodiek hebben ontworpen, toegepast en onderzocht. We proberen dit te ondervangen door datatriangulatie van drie verschillende bronnen: de officiële documenten uit het proces van de subsidieoproep waarin pilots zelf en ook commissieleden een oordeel uitspreken over het proces en de kwaliteit van het voorstel, transcripten van interviews met een steekproef van deelnemers en de beoordelingscommissie en aantekeningen van eigen observaties. Daarnaast proberen we in deze rapportage expliciet te zijn over onze eigen vooronderstellingen (zie Tabel 2). Om de herleidbaarheid van de bevindingen te vergroten verwijzen we bij iedere bevinding naar de bijbehorende datafragmenten in de datasets volgens het format [A/B xx;yy]. A/B verwijst naar de gebruikte dataset, xx verwijst naar het nummer van het document in die dataset en yy naar het nummer van het datafragment. Ondanks deze maatregelen is voringenomenheid niet geheel uit te sluiten. Het onderzoek kent zoals veel ontwerpgericht wetenschappelijke onderzoek een zekere mate van ‘de slager die zijn eigen vlees keurt’. Daarom heeft ZonMW het voornemen om de methodiek in een later stadium te laten evalueren door een onafhankelijke partij.
- *Implementatierivaal*: het kan zijn dat de methodiek wel deugt maar dat we deze niet goed hebben geïmplementeerd. We hebben deelnemers specifiek gevraagd naar de implementatie en onze manier van begeleiden.

3 Doorwerking

In deze paragraaf geven we antwoord op deelvraag 1: *Wat is de doorwerking van CRJO op de volgende terreinen:*

- a. Productontwikkeling: bijdrage van de methodiek aan een goede onderzoeksopzet die: relevant is voor de praktijk en het Gewoon Bijzonder-programma, verankerd is in literatuur, haalbaar, doelgericht, productief, functioneel, logisch en passend is;
- b. Persoonsontwikkeling: bijdrage van de methodiek aan de kennis en vaardigheden van de deelnemers om een samenwerkingsverband op te zetten, een passende onderzoeksopzet te ontwikkelen, en daarbij om te gaan met verschillen tussen deelnemers en gezamenlijk te reflecteren op het proces;
- c. Systeemontwikkeling: bijdrage van de methodiek aan een goede verstandhouding tussen de partners waarin sprake is van vertrouwen, enthousiasme en energie; en ook aan een effectief en efficiënt proces van consortium vorming waarin sprake is van een generatieve dialoog (Isaacs, 1999) en reflectie op het proces.

3.1 Productontwikkeling

De bijdrage van CRJO aan het onderzoeksvoorstel van de pilots beschrijven we aan de hand van drie soorten data. Allereerst kijken we naar de beoordelingen van de voorstellen door de commissie. Dit geeft een indruk van de kwaliteit van de ontwikkelde voorstellen. Als tweede kijken we naar de zelfreflecties over het proces die op verzoek van ZonMW door de pilots zijn gemaakt om te kijken of hierin de bijdrage van CRJO aan de voorstellen wordt genoemd. Tot slot kijken we naar de data die we tijdens het CRJO-proces hebben verzameld om te kijken of de CRJO-workshops input hebben opgeleverd voor de voorstellen.

3.1.1 Kwaliteit van de voorstellen volgens de commissie

De ingediende voorstellen zijn beoordeeld door twee externe referenten. Deze beoordelen de kwaliteit op vijf aspecten. Ook geven ze een samenvattend kwaliteitsoordeel en geven aan of ze de begroting reëel vinden. Daarnaast geeft een klankbordgroep van ervaringsdeskundigen een oordeel. Vervolgens vindt wederhoor plaats waarbij de indieners kunnen reageren op het commentaar van de referenten en de klankbordgroep. In een volgende stap beoordelen twee leden van de commissie de voorstellen en het wederhoor op kwaliteit, relevantie en begroting. De voorstellen worden vervolgens besproken in een commissievergadering waarna een eindoordeel wordt geformuleerd.

De beoordelingen van de referenten, de klankbordgroep en van de commissieleden zijn gecodeerd om de kwaliteit van de voorstellen en de invloed van CRJO daar op te kunnen specificeren. We hebben gecodeerd op de negen kwaliteitscriteria uit CRJO: relevant voor de praktijk en het Gewoon Bijzonder-programma, verankerd in literatuur, haalbaar, doelgericht, productief, functioneel, logisch, passend en consistent. In aanvulling hierop hebben we gekeken naar het oordeel over disseminatie & implementatie en de betrokkenheid van relevante actoren.

De conclusie van de commissie is dat alle voorstellen relevant of zeer relevant zijn. Over de kwaliteit is de commissie minder te spreken. Er worden twee voorstellen goedgekeurd met een voldoende en een goed op kwaliteit en één voorstel wordt aangehouden. Die pilot krijgt de kans nog een schriftelijke en mondelinge toelichting te geven. Dat leidt uiteindelijk tot een positief oordeel. De commissie spreekt haar teleurstelling uit over dit resultaat naar de onderzoekers: *“Ik had zo gehoopt dat de voorstellen 100% goed zouden zijn. Hebben hier nu mensen een jaar aan gewerkt?”* [A22:39; A23:33]. Hieronder bespreken we de beoordeling van de voorstellen op basis van de negen kwaliteitscriteria uit CRJO en het oordeel over disseminatie & implementatie en de betrokkenheid van relevante actoren.

Relevant

Bij de relevantie van de voorstellen blijken de beoordelaars naar drie aspecten te kijken. Allereerst doen beoordelaars over het algemeen positieve uitspraken over de *relevantie van de lokale praktijk-kwestie*, dat vaak het 'thema' wordt genoemd. Het thema wordt urgent, actueel en vernieuwend genoemd voor de lokale context van het onderzoek [A2:1;A4:4;A8:1;A10:8;A11:1;A13:16]. Er zijn thema's gekozen die spelen in de lokale context van het onderzoek en dit is goed aangetoond.

Het tweede aspect is de mate waarin het onderzoek *relevant is voor andere contexten*. Wat lokaal vernieuwend is hoeft dat niet te zijn voor andere contexten en voor de wetenschap. Hier doen beoordelaars bij één pilot minder positieve uitspraken over [A22:22; A23:17; A23:38; A28:6].

Het derde aspect is de vraag of *de onderzoekaankpak een bijdrage gaat leveren aan de praktijkkwestie*. Hierover doen de beoordelaars de meeste negatieve uitspraken. De subsidieoproep vraagt om een onderzoek dat een instrument is voor verandering en professionalisering en dat tot een duurzame verandering in de praktijk leidt. De beoordelaars hebben twijfels of de gekozen aanpakken en resultaten dit gaan realiseren [A10:6; A14:4;A16:5;A22:33;A23:17;A26:5]. Zo zijn er twijfels of het onderzoek voldoende gaat bijdragen aan samenwerking tussen de gehandicaptensector en de ggz-sector [A28:5].

Verankerd

Dit criterium gaat over de mate waarin het voorstel bestaande kennis uit wetenschap en praktijk zichtbaar meeneemt. Op dit punt doen de meeste beoordelaars kritische uitspraken. Er zijn twijfels of al bestaande aanpakken wel voldoende in kaart zijn gebracht [A1:5;A13:10;A16:4], of er voldoende theoretische onderbouwing is [A10:5;A22:8;A23:33;A25:6;A27:4;A28:4] en of er voldoende evidentie is voor de werkzaamheid van de gekozen interventie [A26:10].

Haalbaar

Dit criterium gaat over de haalbaarheid van het voorstel gegeven de randvoorwaarden. Hierover wordt opgemerkt dat de voorstellen veel beloven, gegeven de 2 jaar doorlooptijd. Er worden veel deliverables beschreven en hoge doelen geformuleerd [A1:12;A2:12;A5:4;A7:12;A8:7].

Doelgericht

Dit criterium gaat over de mate waarin er heldere doelen voor het onderzoek zijn geformuleerd. De subsidieoproep en CRJO werkt met vier soorten doelen: kennisdoel, ontwerpdoel, veranderdoel en professionaliseringsdoel. Beoordelaars merken op dat kennisdoelen en ontwerpdoelen het beste worden omschreven [A7:1;A10:3;A13:3]. Over de andere twee soorten doelen doen de meeste beoordelaars minder enthousiaste uitspraken. Deze doelen zijn minder concreet en het is niet goed duidelijk hoe ze bereikt gaan worden [A13:6;A17:2;A23:8;A23:27].

Productief

Het criterium productief gaat over de mate waarin er concrete producten worden opgeleverd. De uitspraken hierover wisselen per project en beoordelaar. Beoordelaars merken op dat er een goede opsomming is van deelproducten [A7:6] maar ook dat de producten nog vaag zijn [A1:10;A16:3]. Ook uiten ze twijfels of de gekozen producten, zoals het maken van opleidingsmateriaal, wel het juiste middel is bij het gekozen doel en of dit al in deze fase van het onderzoek is te bepalen [A7:3;A10:14;A14:13;A22:20].

Functioneel en logisch

"Functioneel" gaat over de helderheid van de onderzoeksvraag en of deze past bij de doelstelling. Bij één project wordt daarvan gezegd dat deze helder is en zorgvuldig ontwikkeld [A2:2;A4:1]. Bij twee andere voorstellen wordt ervan gezegd dat ze te breed of algemeen zijn geformuleerd

[A13:5;A14:12;A22:35]. “Logisch” gaat over de mate waarin de deelvragen passen bij de hoofdvraag. Hierover wordt bij één voorstel iets gezegd namelijk dat ze te algemeen zijn [A22:27;A23:19].

Passend

Het criterium “passend” gaat over de kwaliteit van de onderzoeksopzet en of de opzet past bij de doelen en de onderzoeksvraag. Bij twee van de drie voorstellen doen de meeste beoordelaars daar positieve uitspraken over. Positief wordt gewaardeerd als er een bestaand methodologisch raamwerk wordt gehanteerd [A1:8;A4:2;A25:4], als de aanpak goed past bij de doelstellingen, bijvoorbeeld omdat het een actieonderzoek is [A1:6;A5:2;A14:11], als deelstudies helder worden onderscheiden [A2:4;A14:1], en als meerdere onderzoeksmethoden worden gecombineerd [A13:8;A14:3;A17:1]. Negatieve uitspraken gaan over gebrek aan details over bijvoorbeeld meetmethoden, steekproef en taakverdeling [A7:8; A8:5;A8:10;A22:13;A24:11;A26:8], het ontbreken van een bestaand methodologisch raamwerk [A16:6] en een methode die onvoldoende aansluit bij de doelstellingen [A22:26; A28:7].

Consistent

Dit criterium gaat over de samenhang tussen de onderdelen van het onderzoeksvoorstel. Dit is hierboven al aan de orde geweest. Zo wordt opgemerkt dat beoogde aanpak en producten niet altijd passen bij de doelstellingen en is er twijfel over of de planning wel past bij de beoogde deliverables.

Disseminatie en implementatie

Bij twee van de drie projecten doen de beoordelaars positieve uitspraken over de geplande disseminatie activiteiten. Deze activiteiten worden volledig beschreven [A2:13;A14:6] en vinden plaats binnen een krachtig samenwerkingsverband [A2:15]. Het benoemen van vervolgonderzoek wordt ook gewaardeerd [A13:15]. Negatieve uitspraken gaan over onvoldoende aandacht voor de (landelijke) implementatie na afloop van het project [A5:5;A10:2;A11:7] en onvoldoende betrokkenheid van het onderwijs daarbij [A1:15;A11:5;A22:16;A23:13].

Betrokkenheid actoren

Over de mate waarin naasten en andere relevante actoren in het voorstel worden betrokken doen de beoordelaars bij alle voorstellen positieve uitspraken. Gewaardeerd wordt dat de naasten nadrukkelijk een rol heeft [A1:2;A5:3;A13:12;A14:10] en dat ook professionals in het onderzoek worden betrokken [A1:7;A2:6;A4:3;A14:14]. Ook wordt opgemerkt dat alle relevante organisatie deelnemen aan het onderzoek [A2:9;A4:1;A8:6;A11:6;A13:13]. Kritische uitspraken gaan vooral over het aantal ervaringsdeskundigen dat in het voorstel wordt betrokken [A3:2;A9:1;A15:3;A16:8].

3.1.2 Bijdrage CRJO aan de voorstellen volgens de zelfreflecties

Onderdeel van de onderzoeksvorstellen is een bijlage met daarin een procesbeschrijving van de projectleider van het proces van CRJO, een reflectie op het samenwerkingsverband door de projectleider en een reflectie door twee of drie cliënten, vertegenwoordigers van cliënten of naasten.

In het format voor de procesbeschrijving wordt de projectleiders gevraagd of de workshops hebben geleid tot andere en/of aanvullende inzichten ten aanzien van de praktijkkwestie. Eén projectleider antwoordt daar volmondig ‘ja’ op [A6:2]. Een andere geeft aan dat in de aanvraag de praktijkkwestie al benoemd was maar dat de workshops wel hebben bijgedragen aan een gelijke start voor alle deelnemers en een samen-gevoel [A18:28]. Een derde geeft aan dat ze vooral hebben geleid tot meer focus en diepgang van de al bestaande kwestie en dat het bekijken van de kwestie vanuit verschillende perspectieven waardevol was [A12:19]. Ook wordt gevraagd of de workshops hebben bijgedra-

gen aan de formulering van de onderzoeksvraag. Hier antwoorden alle projectleiders 'ja' op. Aangegeven wordt dat de workshops het mogelijk maakten gestructureerd input op te halen van alle deelnemers en gezamenlijk keuzes te maken [A6:8; A12:3;A18:25].

Vervolgens wordt gevraagd of de workshops hebben bijgedragen aan het schrijven van het onderzoeksvorstel. Ook deze vraag beantwoorden alle projectleiders positief. Eén projectleider heeft daarbij gebruik gemaakt van de acht elementen uit werkblad CRJO om gedurende het gehele proces de informatie te structureren in een werkdocument. Dit was een handige basis voor het voorstel [6:53]. Een andere projectleider noemt dat het prettig was dat de HU de resultaten van de workshops aanleverde in de Murals [A18:26].

Eén van de projecten is duidelijk uitvoeriger in het beschrijven van de bijdrage van CRJO aan het voorstel dan de andere twee. Genoemd wordt de mogelijkheid om breed te inventariseren hoe de verschillende deelnemers naar de kwestie en het voorstel kijken [A6:1; A6:7; A6:25], de doelen gestructureerd te prioriteren [A6:5], de aanpak te verkennen en prioriteren [A9:9] en de rollen en taken onderling te verdelen [A6:10]. *“Wij hebben ervaren dat het faciliteren van Cirkelen fase 1 enorm bijdraagt aan het daadwerkelijk op een goede manier met elkaar nadenken en in gesprek komen over het thema voor wetenschappelijk onderzoek en de mogelijkheden en beperkingen daarbij”* [A6:25]. De andere twee projecten geven in hun zelfreflecties aan dat het hielp om methodisch stappen te doorlopen, keuzes te maken en draagvlak te creëren [A12:2; A12:13; A18:23; A18:31].

3.1.3 Bijdrage aan de voorstellen volgens de gegenereerde data

We hebben in de data die tijdens het CRJO-proces is gegenereerd gekeken of er aanwijzingen waren waaruit blijkt dat de methodiek heeft bijgedragen aan de inhoud van het voorstel. Dit bleek bij één pilot goed zichtbaar te zijn doordat de projectleider aangeeft dat er dingen uit zijn gekomen die zo in het voorstel konden worden gebruikt, hoewel er aan het einde van het CRJO-proces ook wel wat twijfel doorklinkt: *“We zitten qua plan weer heel dicht bij wat ik aan het begin in mijn hoofd had. Hebben we allemaal voor de vorm zitten cirkelen”* [B41:9]. Bij een andere pilot geeft de projectleider aan: *“(…) voor de inhoud heb ik d'r heel weinig aan gehad, want die is 80 procent van wat we al gedaan hadden is d'r uitgekomen dus qua inhoud”* [B1:14], om daar vervolgens aan toe te voegen: *“Voor het doel, voor de onderzoeksvragen en de onderbouwing daarachter: daar heeft CRJO aan bijgedragen. Wat willen we bereiken en hoe komen we daar”* [B41:21].

3.1.4 Conclusie bijdrage CRJO aan productontwikkeling

Ondanks dat alle voorstellen zijn goedgekeurd concluderen we dat CRJO maar beperkt positief heeft doorgewerkt naar de kwaliteit van de onderzoeksvorstellen die zijn ingediend. De relevantie van de voorstellen buiten de lokale context is niet altijd goed aangetoond, de theoretische onderbouwing is veelal beperkt, de haalbaarheid niet altijd gegarandeerd en de professionaliserings- en veranderdoelen zijn niet altijd helder waarbij ook niet altijd concreet is aangegeven hoe deze zullen gaan worden behaald. Onderzoeksvragen zijn soms te algemeen geformuleerd en de onderzoeks aanpak past niet altijd bij de doelstellingen. Wel draagt CRJO bij aan voorstellen waarin vanuit meerdere perspectieven wordt gekeken en waarin betrokken partijen een rol hebben. Projectleiders zijn zelf positief over de systematische en inclusieve manier waarop CRJO hen het proces laat doorlopen.

De hypothese dat toepassen van CRJO bijdraagt aan de kwaliteit van onderzoeksvorstellen, vooral op het gebied van relevantie, doelgerichtheid en passendheid van het voorstel wordt in deze pilot dus maar beperkt ondersteund. Dit is een teleurstellend resultaat omdat CRJO als doel heeft te komen tot betere onderzoeksvorstellen, naast dat we met de methodiek een bijdragen willen leveren aan de kwaliteit van het consortium en aan het leren van de deelnemers. Het is ook een resultaat dat

afwijkt van de eerdere test van CRJO bij het programma LZO. In hoofdstuk 5 gaan we op zoek naar de onderliggende factoren die hebben bijgedragen aan dit resultaat.

3.2 Persoonsontwikkeling

De doorwerking van CRJO naar de deelnemers zelf is onderzocht door te kijken naar de zelfrapportages en naar de data die we tijdens het CRJO-proces hebben verzameld.

3.2.1 Bijdrage CRJO aan persoonsontwikkeling volgens de zelfrapportages

Alle zelfrapportages benoemen dat deelnemers geleerd hebben van CRJO. Vertegenwoordigers van de zorginstelling, van cliënten & naasten en van ondersteuningsprofessionals geven aan dat participeren leerzaam, interessant en nuttig was [A6:17;A6:19;A6:20]. De projectleider geeft aan: *“We hebben (...) veel geleerd over hoe we in gesprek kunnen zijn en dat is heel waardevol. We kunnen het Cirkelen waarschijnlijk goed vormgeven in nieuwe projecten en hebben die behoefte ook. In dat opzicht ervaren wij het CRJO als een overdraagbare methode”* [A6:30]. Daarnaast wordt vooral de meerwaarde van meerstemmigheid benoemd: *“De ontmoetingen tijdens CRJO fase 1 gaven een inzicht in elkaars ‘taal en cultuur’”* [A12:8]. En: *“Tijdens de sessies werd mij duidelijk dat de deelnemers vanuit de praktijk zeer betrokken en kundig zijn, dit heeft uiteindelijk het meeste bijgedragen aan het opzetten van het onderzoeksvoorstel”* [A18:17].

3.2.2 Bijdrage CRJO aan persoonsontwikkeling volgens de gegenereerde data

In interviews gedurende en na afloop van het proces geven meerdere deelnemers aan, geleerd te hebben van CRJO. Ook hier wordt de het leren van elkaar genoemd [B1:52;B3:58] maar ook dat het belangrijk is aandacht te hebben voor het proces [B1:46] en dat draagvlak van belang is [B1:50]. Het onderscheid dat in CRJO wordt gemaakt tussen vier soorten doelen van onderzoek wordt ook genoemd als leerpunt [B2:31;B3:24], en ook het gebruik van CRJO om actieonderzoek in complexe situaties vorm te geven [B3:57]. Een projectleider geeft aan, geleerd te hebben dat zo uitgebreid de tijd nemen voor het schrijven van een onderzoeksvoorstel in het dagelijks leven echt niet kan [B2:33].

3.2.3 Conclusie bijdrage CRJO aan persoonsontwikkeling

CRJO is voor de meeste deelnemers een leerzame ervaring geweest waarin vooral geleerd is over het nut van meerstemmigheid en manieren om daarvoor een goed proces in te richten. De hypothese dat CRJO een leerzame ervaring is voor deelnemers waarbij vooral inzicht ontstaat in het belang van meerdere perspectieven wordt in deze pilot ondersteund.

3.3 Systeemontwikkeling

Wij vooronderstellen dat CRJO ook bijdraagt aan het vormen van een consortium dat op langere termijn succesvol kan zijn. We noemen dat systeemontwikkeling. Deze vooronderstelling gaan we verder onderzoeken wanneer de consortia halverwege zijn met het uitvoeren van hun onderzoek. In de huidige data hebben we gekeken of er op dit moment al signalen te ontdekken zijn die duiden op een mogelijke systeemontwikkeling.

3.3.1 Bijdrage CRJO aan systeemontwikkeling volgens de zelfrapportages

Alle zelfrapportages geven aan dat CRJO heeft bijgedragen aan de vorming van het consortium. De methodiek heeft geholpen om het voorstel bij de deelnemende instellingen onder de aandacht te brengen [A6:23], draagvlak bij betrokkenen te genereren [A6:3, A6:55;A12:13], de samenwerking en verbondenheid in de projectgroep te verstevigen [A6:25;A18:22;18:32] en een begin te maken met de benodigde interprofessionele samenwerking tussen de gehandicaptenzorgsector en de geestelijke gezondheidszorgsector [A12:17]: *“Wij hebben ervaren dat het faciliteren van Cirkelen fase 1 enorm*

bijdraagt aan het daadwerkelijk op een goede manier met elkaar nadenken en in gesprek komen over het thema (...). Dat heeft veel bijgedragen aan het uiteindelijke onderzoeksvoorstel, zowel op inhoud als op samenwerking” [A6:25]. En: “Het was ook bijzonder om elkaar vooral als naasten en zorgprofessionals te spreken en te ontdekken hoeveel overlap, zorgen en begrip er wederzijds is (...). Dat gevoel van verbondenheid ontstond ook snel binnen zowel het projectteam als klankbordgroep” [A18:22].

3.3.2 Bijdrage CRJO aan systeemontwikkeling volgens de gegenereerde data

Ook in onze observaties en interviews zien we indicaties van een bijdrage van CRJO aan groepsvorming in de projectgroep. In de slotinterviews wordt aangegeven dat CRJO helpend is geweest bij het leren kennen van elkaar en het opbouwen van een relatie [B1:16;B2:1;B41:11]: “(...) omdat wij dan een soort van in contact komen met elkaar, op betrekkningsniveau wat wij helemaal niet gewend zijn. Ja, we zijn zulke inhoudelijke mensen die vooral elkaar aanspreken op inhoud maar eigenlijk niet zozeer op al die soorten andere dingen” [B2:1]. Verschillen tussen sectoren zijn daarbij zichtbaar geworden: “Zo van wat ik zelf geleerd heb, is vooral echt vanuit een andere bril te kijken naar de EVB, omdat dit toch een heel andere doelgroep is dan wij gewend zijn” [B1:51].

3.3.3 Conclusie bijdrage CRJO aan systeemontwikkeling

De subsidieoproep is specifiek gericht op het bevorderen van de samenwerking tussen de gehandicapenzorgsector en de geestelijke gezondheidszorgsector. Aan dat doel heeft CRJO bijgedragen door binnen de projectgroep deelnemers elkaar persoonlijk te laten ontmoeten en een setting te creëren waarin verschillende perspectieven op tafel konden komen. Hierdoor ontstond verbondenheid en groepsvorming en konden deelnemers van elkaar leren. De hypothese dat CRJO bijdraagt aan teamvorming binnen de projectgroep wordt door deze pilot ondersteund.

3.4 Conclusies doorwerking

We concluderen dat CRJO minder dan verwacht heeft doorgewerkt naar de kwaliteit van de onderzoeksvoorstellen die zijn ingediend. Deze doorwerking is vooral te beperkt geweest naar de verankering van het voorstel in de literatuur, de passendheid van de onderzoeksaanpak en de algehele scherpte en helderheid van de tekst van de onderzoeksvoorstellen. Dit is teleurstellend, omdat een belangrijk doel van de methodiek is om samen met alle betrokkenen tot een sterk onderzoeksvoorstel te komen. De doorwerking naar de kwaliteit van de voorstellen is ook kleiner dan bij de proef bij LZO. Daar waren beoordelaars meer keren positief over de relevantie van het voorstel en de passendheid van de onderzoeksaanpak. Wel vergelijkbaar met LZO is de beperkte doorwerking van CRJO naar de verankering van het voorstel in de literatuur.

De grootste bijdrage van CRJO in deze proef binnen het programma Gewoon Bijzonder lijkt te zitten in de vorming van het consortium, het genereren van draagvlak voor het voorstel en het vormgeven van de onderlinge samenwerking, waarin ruimte is voor verschillende perspectieven en er een gevoel van verbondenheid ontstaat. Deze doorwerking op systeemniveau zagen we ook binnen het programma LZO.

4 Hypothesen

In dit hoofdstuk geven we antwoord op de tweede deelvraag: *Wat is de geldigheid van de hypothesen uit Tabel 2 binnen de context van Gewoon Bijzonder?* De hypothesen over de doorwerking van CRJO zijn in hoofdstuk 3 onderzocht. De overige hypothesen komen in dit hoofdstuk aan de orde. We kijken achtereenvolgens naar de waarden en idealen achter CRJO, hypothesen over de identiteit en houding van actoren binnen het CRJO-proces, vooronderstellingen waarop de CRJO-methode gebaseerd is en overige thema's die een rol van betekenis lijken te spelen bij het toepassen van CRJO.

4.1 Waarden en idealen

CRJO is gebaseerd op een set waarden die we belangrijk vinden en idealen die we met de methodiek nastreven. We bespreken in hoeverre deze waarden en idealen terug zijn te zien binnen dit onderzoek.

4.1.1 Bijdrage aan de praktijk

Een ideaal van CRJO is het ontwikkelen van onderzoeksvorstellen die bijdragen aan de praktijk. Deelnemers herkennen dit: *“Het mooie aan het CRJO-proces is dat het vertrekpunt een praktijkkwestie is, waar vervolgens wetenschappelijk praktijkgericht onderzoek naar wordt uitgevoerd met als doel om een directe bijdrage te leveren aan deze praktijkkwestie, zodat de praktijk daar direct mee aan de slag kan. Dit kwam ook heel mooi terug in de CRJO-workshops.”* [A18:7]

Een van de voorstellen wordt in haar beoordelingsformulier geprezen omdat hierin veel aandacht is besteed aan haalbaarheid en toepasbaarheid van de resultaten *“o.a. door benoemen van concrete producten, randvoorwaarden, aandacht.”* [A4:5]. Voor referenten van ZonMw blijkt het echter niet altijd even gemakkelijk te zijn om op basis van de tekst van een voorstel te beoordelen of de aanvragers voldoende ver gaan in het leveren van een bijdrage aan de praktijk: *“Het lastige eraan vind ik dat het op mij wat ‘hoog over’ overkomt. De link naar de praktijk en het duidelijk zien hoe de praktijk en dus de levens van mensen met EVB+ verbeterd kunnen worden (en ook de samenwerking in de driehoek), komen op mij niet heel duidelijk naar voren. (...) Mijn indruk is dat eerder gewerkt wordt naar een eerste aanzet voor het ontwikkelen van een interventie die ‘moet bijdragen aan’, dan naar iets dat daar al aantoonbaar aan gaat bijdragen. Wellicht is deze eerste stap nodig, maar dat kan ik niet goed beoordelen. (...) De insteek lijkt hiermee vooral gericht op het verkrijgen van kennis en minder direct op het verbeteren van de praktijk zelf. Dat lijkt pas na dit onderzoek gericht mogelijk.”* [A14:5]. Dezelfde referent schrijft tegelijkertijd ook dat de interventie die binnen hetzelfde onderzoek ontwikkeld gaat worden *wel* een directe bijdrage aan de praktijk gaat leveren: *“Het streven om te komen tot een interventie die daarbij moet helpen, kan zeker bijdragen aan verdere professionalisering van de zorg/ondersteuning aan de EVB+-cliënten.”* [A14:21].

Deelnemers herkennen dit ideaal maar de beoordelaars zien het niet altijd terug in de onderzoeksvorstellen.

4.1.2 Client centraal

Een waarde achter CRJO is dat in de onderzoeksvorstellen de client centraal staat. Hoewel het verbeteren van de *zorg voor cliënten* centraal stond in CRJO-processen binnen dit onderzoek is het de vraag wat ‘de cliënt centraal stellen’ binnen de context van Gewoon Bijzonder betekent of zou moeten betekenen. Anders dan bij het programma LZO is kenmerkend voor projecten binnen het programma ‘Gewoon Bijzonder’ dat cliënten wel vertegenwoordigd worden door naasten, maar niet

zelf actief deelnemen aan het consortium en daarmee aan het proces van Cirkelen. Eén van de projecten is, op aangeven van de CRJO-procesbegeleider, op zoek gegaan naar manieren om de cliënten toch 'stem en een gezicht te geven' binnen het consortium. In dit kader zijn tijdens de eerste workshop de door een deelnemer gemaakte muziekproducties getoond, waarin beelden en geluiden van cliënten verwerkt zijn. Deze projectgroep was bewust op zoek naar een manier om de client centraal te zetten in hun onderzoeksvorstel. Dit blijkt ook uit een reflectie op de tweede workshop waarin het komen tot onderzoeksdoelen centraal staat: *“Dit doel moeten we wel goed plaatsten in het geheel van het proces rondom cliënten. En iedereen goed betrekken bij het ontwikkelen van het instrument.”* [B37:16]

Echter, niet in alle aanvragen werd door de referenten van ZonMw even goed terug gezien dat de client centraal staat in de onderzoeksvorstellen: *“Het is me niet goed duidelijk geworden hoe en in welke mate de EVB+-cliënten nu werkelijk iets gaan merken van de uitkomsten van dit onderzoek. Onder het kopje ‘Hoe leidt het tot verandering in de praktijk’, worden de cliënten zelf niet genoemd, terwijl daar of voor hen juist iets verbeterd zou moeten worden.”* [A14:17]

Deelnemers herkennen deze waarde en er is tijdens het proces ook naar gehandeld, maar de beoordelaars zien het niet altijd terug in de onderzoeksvorstellen.

4.1.3 Elkaar als mens ontmoeten

Een achterliggende waarde van CRJO is een proces waarin de deelnemers elkaar als mens kunnen ontmoeten. Binnen het CRJO-proces wordt binnen elke workshop gekozen voor werkvormen die ervoor zorgen dat de deelnemers elkaar 'als mens' ontmoeten. Dit wordt door de deelnemers breed ervaren en dit element van het Cirkelen draagt er in belangrijke mate aan bij dat zij het CRJO-proces ervaren als 'anders dan anders'. Dit wordt door hen erg gewaardeerd: *“Nou, omdat wij dan in contact komen met elkaar, op een soort betrekkningsniveau wat wij helemaal niet gewend zijn. Ja, we zijn zulke inhoudelijke mensen die vooral elkaar aanspreken, op inhoud, maar eigenlijk niet zozeer op al die soort andere dingen. (...) Ik vond het vooral verfrissend (...) dat het daardoor van inhoud naar betrekkningsniveau ging. En ja, dat had iets belangrijks omdat dat juist ook in het proces van elkaar leren kennen en het met elkaar samenwerken, ook om het betrekkningsniveau gaat en niet alleen om de inhoud. (...) Ja, ik denk zelfs dat, hadden we het niet op betrekkningsniveau getrokken, dat we nooit tot deze onderzoeksvraag waren gekomen.”* [B2:38]

4.1.4 Gelijkwaardigheid & Respect

Dat CRJO leidt tot een proces waarin tussen de deelnemers sprake is van gelijkwaardigheid en respect wordt door de data die verzameld zijn in het kader van onderhavig onderzoek bekrachtigd. De werkvormen en het online werken bevorderen gelijkwaardigheid en respect tussen de deelnemers in het CRJO-proces: *“Tijdens het proces werd gelijkwaardige inbreng en gezamenlijke ontwikkeling van de projectaanvraag versterkt.”* [A12:10] *“Ik was wel blij met andere werkmethoedes dan ik zelf bedacht zou hebben zoals de kaartjesmethodiek en contemplatieve dialoog. Dat maakte dat we allemaal heel snel, zeg maar ‘even belangrijk’ waren.”* [B1:12] *“Het sterke van online is, je bent heel gedisciplineerd om iedereen zijn beurt te geven. Dat dwingt het online af, dat je soms even je mond moet houden.”* [B18:29]

Niet alleen de werkvormen, maar ook de rol van de projectleider kan een grote bijdrage leveren aan de mate waarin gelijkwaardigheid en respect ervaren wordt. Een van de clientvertegenwoordigers zegt hierover tegen de projectleider tijdens het slotinterview: *“Eigenlijk ook de allereerste gesprekken, die jij met mij gevoerd hebt, hè, volgens mij hebben we wel twee uur aan de telefoon gezeten, dat heeft denk ik ook heel veel gedaan bij iedereen. Ik weet niet wie je allemaal gesproken hebt, maar dat gaf mij wel het gevoel gelijk van oké, ik kom in een club waar ik mezelf mag zijn.”* [B3:31]

Gelijkwaardigheid en respect lijkt meerstemmigheid te bevorderen: *“Het mooie is dat ook nu weer iedereen op vragen zijn of haar geluid liet horen. Niemand heeft de meeste invloed. Het is allemaal gelijkwaardig en dat was wel mooi en nu ook weer sterk.”* [B18:12] *“Iedereen krijgt de ruimte om iets te zeggen. Waarom kies je ergens voor (...). Iedereen was ook gevoelig voor argumenten van de andere kant. Onderzoekers begrepen de argumenten van naasten, maar de naasten begrepen ook de argumenten of ideeën die de onderzoekers of professionals hadden.”* [B18:15]

4.1.5 Meerstemmigheid

Een andere waarde achter CRJO is dat in het proces sprake is van meerstemmigheid. De resultaten van dit onderzoek bevestigen dat CRJO leidt tot een proces waarin tussen de deelnemers sprake is van meerstemmigheid. Binnen het CRJO-proces is veel aandacht voor vertegenwoordiging van alle perspectieven op een praktijkkwesitie. Door de projectgroepen is hier veel effort in gestoken: *“In de workshops en focusgroepen waren naasten en alle lagen van organisaties betrokken (management, kwaliteit, verpleegkundigen, artsen VG, gedragsdeskundigen, begeleiders).”* [A6:22] *“Het vinden van begeleiders was het moeilijkst. Hun inbreng was wel heel waardevol, dus gelukkig is het gelukt om begeleiders te betrekken.”* [A6:40].

De deelnemers hebben vervolgens ervaren dat het CRJO-proces ondersteunend was in het boven tafel krijgen en benutten van de meerstemmigheid die hierdoor ontstond: *“Ieder keek vanuit een eigen perspectief, stond open voor het perspectief van een ander en in alle openheid en gemoedelijkheid wordt gezamenlijk een keuze gemaakt. De CRJO-methodiek heeft dit proces mooi ondersteund.”* [A18:9] Dit werd door de deelnemers gewaardeerd: *“De meningen liepen soms uiteen, maar door samen verder te praten en de verschillende achtergronden bij elkaar te brengen kwamen we tot gezamenlijke punten.”* [A6:47] *“Ruimte voor inbreng vanuit de praktijk is belangrijk. Het gevoel heerst dat we serieus genomen worden. Blij dat we samen verder gekomen zijn. Het proces was heel zorgvuldig.”* [A6:17] *“Het was heel leuk en leerzaam om de verschillende perspectieven te horen en de kans te hebben om die met elkaar te bespreken. De ervaring komt overeen met onze verwachting vooraf. Ons plezier was misschien nog wel groter dan verwacht.”* [A6:16]

Het laten klinken van alle verschillende geluiden en het komen tot een gezamenlijk voorstel kost tijd. Deelnemen aan het CRJO-proces bood deze tijd: *“Waardevol om met naasten en praktijkinstellingen samen te werken en daar echt tijd voor te krijgen. Waardevol voor de inhoud van het project, voor het vormen van een projectgroep, en en passant waardevol voor de academische werkplaats die we samen willen zijn.”* [A6:16] *“Het is best lastig om een balans te vinden tussen veel mensen betrekken (expertise, draagvlak) en efficiëntie. In de huidige vorm zijn we met ongeveer 30-35 mensen behoorlijk intensief bezig geweest met het onderwerp.”* [A6:34]

De invloed van meerstemmigheid op de onderzoeksopzet wordt ook door referenten herkend: *“Zoals het beschreven wordt, lijkt het om een grondige analyse te gaan, vanuit verschillende perspectieven, om zo goed mogelijk zicht en grip te krijgen op de toch wel lastige begrippen waarmee binnen dit project gewerkt wordt, maar ook op hun onderlinge verbanden, in relatie tot werkzame elementen uit de vaktherapeutische interventies.”* [A14:2].

4.1.6 Mensen met ervaringskennis belangrijk

Een waarde achter CRJO is dat mensen met ervaringskennis een belangrijke stem hebben in het proces. Het belang van de inbreng van mensen met ervaringskennis werd onderkend door deelnemers aan het CRJO-proces: *“Het is cruciaal om naasten te betrekken bij het ontwikkelen van een interventie om een interventie in de praktijk te laten slagen.”* [A18:18] Een projectleider geeft aan dat het besef van het belang van de inbreng van mensen met ervaringskennis gedurende het CRJO-proces toenam: *“Eye-opener-ervaring dat stem van naasten echt meegewogen moet worden, en dat*

ik mezelf daar nu ook verantwoordelijk voor maak en hulp bij vraag om daar scherp op te blijven.” [B13:16]

Toch lukte het organisatorisch niet altijd om mensen met ervaringskennis op elk moment aan tafel te krijgen. Een procesbegeleider schrijft in een reflectie op de workshop: *“Twee mensen door maatregelen niet aanwezig. Daardoor belangrijk perspectief van de werkvloer niet aanwezig.”* [B13:3]

De inbreng van naasten en cliënten werd door referenten van ZonMw nog niet in elk voorstel als voldoende beoordeeld: *“Er was slechts één verwante ervaringsdeskundige betrokken bij de projectgroep, de andere was langdurig ziek. Ook voor het nieuwe voorstel wordt slechts één verwant in de projectgroep opgenomen; er is ook nauwelijks geld voor gereserveerd in de begroting.”* [A16:8]

4.1.7 Verbondenheid

Een laatste ideaal van CRJO dat we hier bespreken is dat het proces leidt tot onderlinge verbondenheid tussen de deelnemers. Deelnemers ervaren dit: *“We hadden in ons onderzoeksvoorstel tevoren al vrij duidelijk wat de praktijkvraag was en welke oplossing we daarvoor wilden kiezen (...). Daarmee was workshop A en deels B een workshop waarin we als het ware hier weer opnieuw mee aan de slag gingen. Toch was dit goed, omdat er veel deelnemers bij waren die niet meegedacht hadden in het onderzoeksvoorstel in fase 1, waardoor we veel meer een gelijke start vanuit een samen-gevoel konden maken.”* [B18:4] *“Vooral workshop A gaf door de gekozen werkvormen al snel een heel fijn gevoel van elkaar te horen. En er ontstond daardoor ook veel energie om de kwestie met ons allen samen aan te pakken in plaats van te debatteren over ieders eigen belangen.”* [B18:5]

4.2 Identiteit en houding

Het toepassen van CRJO vereist een bepaalde rolopvatting of identiteit van de betrokkenen en een bepaalde houding. We bespreken in hoeverre deze rolopvatting en houding terug zijn te zien binnen dit onderzoek.

4.2.1 Regie nemen

De resultaten van dit onderzoek bevestigen de hypothese dat het voor het succes van CRJO belangrijk is dat projectleiders regie nemen in het proces. Het is helpend en wordt gewaardeerd door deelnemers als de projectleider regie neemt in het proces van samenwerken: *“Ik denk wat dat betreft complimenten aan projectleider voor het stukje lijm of verbinding tussen iedereen, ik denk dat de projectleider dat op een hele goede manier doet. Kent ook iedereen en is daardoor de aangewezen persoon. Die rol moet bij de projectleider liggen en die kan dat gelukkig ook heel goed. Iedereen vindt de projectleider denk ik ook tof. Dat maakt het heel makkelijk en heel prettig waardoor er geen stiltes of ongemakkelijke momenten voorkomen. Dat voelt de projectleider goed aan en deze springt dan in.”* [B18:27] Het is een behoorlijk tijdrovende en logistiek uitdagende klus als ervoor gekozen wordt om naast de projectgroep ook andere groepen input te laten leveren in bijeenkomsten buiten de workshops. Een van de projectleiders vertelt: *“Wij hadden die vier workshops en steeds na elke workshop deden wij een focusgroep in verschillende groepen, om al die verschillende disciplines mee te nemen. Dus we hadden één focusgroep met alleen maar naasten en vertegenwoordigers, we hadden één focusgroep met de ene instelling, dat was een GGZ-instelling, we hadden een focusgroep met de ene CD-instelling en een focusgroep met de andere CD-instelling. (...) Dan heb je even een idee van hoe onze structuur eruitzag. Daartussendoor stuurden we steeds alles wat we hadden opgeschreven weer toe aan iedereen, zodat iedereen in die focusgroepen wist wat er in de voorgaande workshop was besproken. Dan checkten we: Zijn jullie het daarmee eens? Vervolgens bereidden we de volgende workshop voor en vroegen we in de focusgroepen of ze daar al dingen over wilden zeggen, zodat we gelijk opgingen, zeg maar, met een zo breed mogelijke groep.”* [B3:5]

Ook is het helpend en wordt het gewaardeerd als de projectleider regie voert over het inhoudelijke proces: *“Het voorwerk was zo goed en goed gestructureerd gepresenteerd dat er weinig bezwaren waren. (...) Als het maar niet te gesloten wordt. Als ze maar de ruimte voelen om in te brengen. Deelnemers hadden dat ook. Dus voelt het echt dat het oké is zo om deze focus te kiezen.* [B37:9]

Opvallend is ook dat bij projectleiders die gewaardeerd worden voor hun regierol er minder vaak mensen afwezig zijn tijdens de workshops [B25:3; B25:9; B25:14; B26:7; B27:1; B27:2; B27:3; B26:7; B28:1; B28:2; B28:3; B29:6; B31:1; B31:2; B32:1; B33:1] en er zowel tijdens workshops als tijdens voorbereidende sessies voor workshops minder tijd besteed wordt aan logistieke en organisatorische zaken [B13:5; B19:1; B24:4; B24:6; B28:8].

4.2.2 Procesgevoeligheid

Onder procesgevoeligheid verstaan wij sensitief zijn voor wat de groep nodig heeft om stappen voorwaarts te blijven zetten en sensitief zijn voor wat verschillende individuen in de groep nodig hebben om aangehaakt te blijven. Deze eigenschap zien we terug bij projectleiders die regie nemen in het proces van samenwerking (zie 4.2.1). Uit die resultaten valt op te maken dat de hypothese, dat het voor het succes van CRJO belangrijk is dat projectleiders procesgevoeligheid bezitten, op basis van de data van dit onderzoek bevestigd wordt.

4.2.3 Regie overnemen

Projectleiders onderschrijven dat het voor het succes van CRJO belangrijk is dat procesbegeleiders tijdens de workshops de regie overnemen: *“Ik heb mij gerealiseerd dat het combineren van het proces en de inhoud niet te doen is. Dat is een vak apart.* [B41:2] Toch was het niet altijd gemakkelijk om de overdracht van regie tijdens een workshop soepel te laten verlopen: *“Het was lastiger te switchen tussen projectleider en deelnemer. Ik moest bij de overgangen meer schakelen. Wanneer stop ik en neem jij het over? Misschien moeten we de overgang beter markeren bij de volgende workshop.”* [B37:10]

4.2.4 Open, nieuwsgierige en betrokken houding

Uit de data van dit onderzoek valt niet op te maken of er bij de procesbegeleiders gesproken kan worden over een open, nieuwsgierige en betrokken houding, waardoor ook niet te beoordelen is of dit van belang is voor het succes van het CRJO-proces. Hierover wordt in de interviews en geanalyseerde stukken niet expliciet gesproken door deelnemers. Dat de houding van de procesbegeleider van invloed is op het proces blijkt wel uit de volgende quote van een projectleider tijdens een slotinterview: *“Dat is dan ook een werkzame factor in jullie Cirkelen. De mens, de ene procesbegeleider is weer anders dan de andere. Wanneer zet je welke kracht in? Op welk moment van het proces? Omdat we weten dat dat minstens de helft van het succes is. Niet alleen de workshop opbouw en de inhoud, maar ook ‘hoe doet iemand het’.”* [B18:10]

4.2.5 Betrokkenheid

Een principe van CRJO is dat het voor het succes van CRJO belangrijk is dat alle deelnemers betrokken zijn bij het onderwerp. Vanuit dat principe zijn alle deelnemers door de projectleiders aan tafel gevraagd. Er is ook ruimte en aandacht in het proces voor die persoonlijke betrokkenheid: *“Mensen werden emotioneel over hun EIGEN kind en dat merk, dat merk je gewoon in de gesprekken en dat... Dat is heel mooi, dat dat zichtbaar was en dat daar duidelijk de tijd en de ruimte voor was.”* [B3:35] Uit de data van dit onderzoek is niet op te maken of betrokkenheid bij het onderwerp veel bijdraagt aan het succes van het CRJO-proces maar de betrokkenheid met het onderwerp leek wel de verbondenheid tussen de deelnemers te stimuleren: *“Het was ook bijzonder om elkaar vooral als naasten en zorgprofessionals te spreken en te ontdekken hoeveel overlap, zorgen en begrip er wederzijds is*

in het leven en werken rond de stress die deze EVB+-cliënten vaak ervaren. En dat we het dus ook echt vaak moeten hebben van de verbinding zoeken met elkaar als zorgprofessionals en naasten, omdat de concrete oplossing voor die stress vaak niet zo snel te vinden is. Dat gevoel van verbondenheid ontstond ook snel binnen zowel het projectteam als klankbordgroep.” [B18:22]

4.2.6 Kunnen verduren

Dat het voor het succes van CRJO belangrijk is dat alle deelnemers geduld hebben en onduidelijkheid kunnen verduren wordt door deelnemers uit alle projecten bevestigd: *“Ik vind vertraging een mooie uitdrukking. (...) Ik heb wel af en toe gehad dat ik dacht, help het blijft te abstract. (...)” [B39:8]* *“Ik was halverwege overvoerd. Toen was het wel erg breed geworden. Dit gevoel ebde in het weekend weg.” [B34:4]* *“Het koste wat tijd om na het dromen over oplossingen weer realistisch te worden.” [B34:8]* *“Je moet niet na zo’n workshop nog een zware afspraak hebben.” [B34:9]*

4.3 Vooronderstellingen

CRJO is gebaseerd op een aantal vooronderstellingen. We bespreken of deze vooronderstellingen in het onderzoek worden bevestigd.

4.3.1 Meerdere soorten kennis belangrijk

De vooronderstelling dat wetenschappelijke kennis, praktijkkennis en ervaringskennis alle drie evenveel waarde hebben bij het ontwikkelen van een onderzoeksopzet wordt in één zelfevaluatie expliciet onderschreven: *“De kwaliteit van eenieder is gedurende de workshops en tijdens het voorbereidend werk tussendoor erg goed benut, waardoor zowel de theoretische kant belicht kon worden, maar ook vanuit ervaringen, emoties, praktijkvoorbeelden en didactisch oogpunt.” [A18:11]* Dit is, blijkt uit de verschillende interviews, ook breed ervaren door deelnemers. Een naaste vertelde hierover: *“Ik had het idee dat de verschillen in de groep wel gewaardeerd werden. Ik heb eigenlijk niet bemerkt dat iemand zich niet gehoord voelde bij de gesprekken. Je wilt natuurlijk bepaalde punten zelf inbrengen en daar was altijd wel ruimte voor. En ik, ik geloof niet dat er iemand naar huis is gestuurd van da's een gek idee. Daar gaan we niks mee doen.” [B4:14]* In alle projecten is te zien dat de projectleiders samen met een aantal onderzoekers alle input zo goed mogelijk probeerden mee te nemen in het ontwikkelen van een onderzoeksvoorstel waar alle deelnemers zich mede-eigenaar van voelden. Deels door, waar mogelijk, de input van elke deelnemer inhoudelijk te adresseren in het voorstel, maar ook, waar dit niet mogelijk was, goed aan iedereen uit te leggen waarom bepaalde beslissingen genomen werden, zodat niemand het gevoel kreeg niet gehoord of gezien te worden. Dat dit laatste gelukt is, is ook terug te zien in de resultaten die beschreven zijn onder kopje 4.1.4 ‘Gelijkwaardigheid en Respect’. Een naaste vertelt hoe de projectleider en onderzoekers te werk gingen: *“De projectleider heeft samen met twee onderzoekers het continu bij mekaar gebracht en opgeschreven. Daar heb ik zelf niet zo heel veel aan bijgedragen. Maar er werd dan wel weer iedere keer teruggelegd in de groep van goh, nou dit, dit halen wij d'r uit en zo zouden we... Zij gaven voorzetten.” [B4:15]*

4.3.2 Meedenken vergroot kwaliteit

De vooronderstelling dat het laten meedenken van betrokkenen de kwaliteit van onderzoeksvoorstellen vergroot, wordt door zowel de deelnemers aan CRJO als de leden van de beoordelingscommissie bevestigd. Zie hiervoor onder kopjes 4.3.1 ‘Meerdere soorten kennis belangrijk’, 4.1.6 ‘Mensen met ervaringskennisbelangrijk’, 4.1.4 ‘Gelijkwaardigheid en Respect’ en 4.1.5 ‘Meerstemmigheid’.

4.3.3 Acht invalshoeken belangrijk

De vooronderstelling dat de acht invalshoeken van het werkblad CRJO belangrijk zijn bij het ontwikkelen van een onderzoeksopzet wordt in de verzamelde data niet expliciet bevestigd. In de subsidieaanvragen valt wel te lezen dat vanuit die acht verschillende invalshoeken aan het onderzoeksvoorstel is gewerkt. In een van de aanvragen staat bijvoorbeeld vermeld: *“Ook veel tijd en aandacht besteed aan stilstaan bij diversiteit in type doelen, onderzoeksvragen en -design en aan gezamenlijk keuzes maken en argumenten expliciteren op basis van gezamenlijk belang zonder individuele motieven uit het oog te verliezen.”* [A12:4] En in een andere aanvraag vinden we de volgende tekst: *“Hierbij zijn volgens het CRJO-proces diverse zaken aan bod gekomen: state-of-the-art kennis, verklaringen en oplossingen voor zowel cliënten, naasten als zorgprofessionals; keuze tussen 3 mogelijke interventies; doelen van onze unaniem gekozen interventie.”* [A18:23] Eén projectleider geeft aan gebruik gemaakt van de acht elementen uit werkblad CRJO om gedurende het gehele proces de informatie te structureren in een werkdocument. Dit was een handige basis voor het voorstel [6:53].

Kijkend naar de eindproducten zelf en de beoordeling van de eindproducten door de beoordelaars van ZonMw kan wel geconcludeerd worden dat belangrijke punten van kritiek op de voorstellen terug te voeren zijn op de acht invalshoeken en de criteria die daarbij horen. Zo is er kritiek op de verankering in de literatuur (invalshoek 2. Kennisprobleem), de haalbaarheid van de doelen (invalshoek 3. Randvoorwaarden), de concreetheid van de doelen (invalshoek 4. Doelen) en de onderzoeksopzet (invalshoek 8 Aanpak). Voor de commissie zijn de meeste invalshoeken dus belangrijk. Wel ontbreekt er een invalshoek en dat is de scherpheid en helderheid van het voorstel.

Hoewel de acht invalshoeken van belang zijn voor een goed onderzoeksvoorstel constateren we in hoofdstuk 5 dat de projectleden niet bij alle acht de invalshoeken evenveel begeleiding vanuit de procesbegeleiders hebben gehad en dat dit wel nodig lijkt te zijn.

4.3.4 Inhoud, relatie en proces belangrijk

De vooronderstelling dat het voor het succes van CRJO belangrijk is aandacht te hebben voor zowel de inhoud als het proces als de relaties tussen de deelnemers wordt met de data uit dit onderzoek onderschreven. Dit is te zien aan resultaten die zijn gerapporteerd onder meerdere kopjes in dit onderzoeksverslag, zoals bijvoorbeeld 4.1.4 ‘Gelijkwaardigheid en Respect’. Daarnaast verwoordt een projectleider het tijdens de nabespreking van de laatste workshop als volgt: *“Hoewel het resultaat nog een beetje prematuur is, er wordt draagvlak beleefd. En dat het proces door de deelnemers als heel constructief en effectief wordt beleefd, dat is de waarde van de methode. Het proces is net zo belangrijk als het resultaat. Een bijeengeraapt groepje mensen die al eens het probleem hadden benoemd is geworden tot een kerngroep met een warm hart voor het totale project. Dat is een belangrijk resultaat. Het proces ernaar toe is ook heel mooi geweest.”* [B33:11]

Door naast inhoud, ook aandacht voor relatie en proces te hebben konden de verschillende kwaliteiten van mensen goed benut worden: *“Schrijven over de praktijkkwestie was een moeilijke opdracht. Toch zag ik in de teksten wel overeenkomsten waardoor ik dacht: daar draait het om. De werkvorm was later weer anders, waardoor mensen die beter zijn in een tekst opschrijven aan hun trekken kwamen.”* [B34:13] Hier werd heel bewust bij stilgestaan tijdens de voorbereidingen van bijeenkomsten. Een projectleider vertelt: *“Ik denk ook dat er in de voorbereiding van elke workshop, en die gebruikten wij natuurlijk weer voor het voorbereiden van de focusgroepen, heel erg goed is nagedacht over: wat willen we bereiken in deze workshop of in deze focusgroep? Welke kanten willen we belichten? Hoe kunnen we dat op een goeie manier doen? D'r waren creatieve werkvormen om dat te kunnen doen, soms met taal, soms met associëren soms met plaatjes, zodat je ook op verschillende niveaus verschillende aspecten kunt bekijken, zeg maar.”* [B3:30]

Toch valt hier nog altijd winst te behalen. Zo zegt een projectleider in een nabespreking van hun tweede workshop: *“Ik denk wel dat voor de verbinding, zoals in de eerste workshop zaten werkvormen waarop je nadenkt en een element van de ander probeert terug te halen. Dan word je gedwongen om in andermans schoenen te stappen en dan krijg je al wat meer verbinding. Dat zat in deze workshop niet. Wil je dat hebben dan kan je ook denken aan een werkvorm waarvan je zegt ‘beste X, jij kiest nu voor dit doel en je mag er een vraag van stellen’. Dan gaan mensen ook met elkaar in gesprek. Kost wel weer wat tijd. Dat is wel te bouwen, maar dan moet je de werkvorm er ook naar maken. Draaien aan de werkzame factor verbinding, hoe kan je dat in de werkvormen doen?”* [B18:30]

4.4 Thema's

Tijdens de proef van CRJO binnen het programma LZO kwam een aantal thema's naar voren die van belang waren bij een succesvolle toepassing van de methodiek. Hier rapporteren we in hoeverre die thema's ook speelden bij Gewoon Bijzonder.

4.4.1 Externe begeleiding

We zien dat de externe begeleiding ook in dit onderzoek heeft gezorgd voor het mechanisme van 'vreemde ogen dwingen' bijvoorbeeld door ruimte te scheppen voor het laveren tussen inhoud en relatie: *“Daarin begeleid worden, dat heeft toch gemaakt dat die ruimte daar makkelijker was (...), door af en toe een voorwerp te moeten laten zien en er wat over te vertellen, het af en toe ook heel persoonlijk te maken. Ja, dat hadden we denk ik onderling ook niet zo snel gedaan”* [B2:3].

Ook de neutraliteit van de procesbegeleider werd gewaardeerd: *“Hoewel CRJO een heel begrijpelijk en logisch proces is, was het heel fijn dat er externe deskundigen waren die niet over de inhoud gingen, maar wel de agenda bewaakten en het proces konden begeleiden. Hierdoor kon iedereen alles inbrengen en kon de projectleider zich richten op de inhoud in plaats van op het proces en de weergave daarvan in beeld.”* [A6:29]

Daarnaast was de weergave van wat er inhoudelijk werd opgehaald door procesbegeleiders tijdens workshops helpend: *“Wat is het fijn dat de uitkomsten van de workshop zo ‘on the spot’ worden geclusterd! Ik heb zelf mee zitten typen en denken, en toch duizelt het me een beetje nu we weer offline zijn. Met deze Mural [note: online Canvas dat door de procesbegeleiders tijdens workshops gevuld werd] lukt het heel goed om de lijn weer op te pakken.”* [B36:25]

Maar de deelnemers waren niet alleen maar positief over de externe begeleiding: *“Ik heb echt wel gezocht naar wat wordt gedaan vanuit het Cirkelen en wat wordt bij ons neergelegd? (...) D'r waren best al veel dingen, terwijl we als een malle moesten meeschrijven om alles wat we ophaalden, dan weer terug in een vorm te krijgen. En dan dachten wij: ‘nou die vertaalslag gaan de procesbegeleiders voor ons maken en dan helpen ze ons, zeg maar in de voorbereiding naar de volgende bijeenkomst’. (...) Dat bleek dan vervolgens niet zo te zijn, waardoor de projectleider weer met een enorme klus zat in de voorbereiding daarop. Dus dat was voor mij niet helemaal helder.”* [B2:21] *“Ja, ook aan het eind, toen moesten we wat dingen inleveren natuurlijk bij de aanvraag en daar waren we ook benieuwd naar. De procesbegeleiders hebben natuurlijk een ontzettend mooie positie daarin ook gehad, om ons als ja, team, als samenwerkingspartners, als groep te zien functioneren en daarop te reflecteren en dat hebben we ze een paar keer gevraagd. Maar ja, dat paste gewoon ook niet bij jullie onderzoek om daar tussentijds kennelijk al op dingen op terug te geven, of... Maar daar was wel best een behoefte van ons. (...) Ik denk dat als zij een paragraafje hadden kunnen opstellen over hoe dit proces ons van a naar b had geholpen, wat hen daarin was opgevallen, dat had wel geholpen. Want als je onderdeel bent van dat proces... Kijk, wij moeten ook op een onderzoeksvraag komen, snap je, die aanvraag moet geschreven worden en moet ergens naar moet toegespitst raken. Maar in zo'n aan-*

vraag moet je dan ook eigenlijk een beetje reflecteren op het proces en als we daarin meer gezamenlijk hadden kunnen optrekken, dat zij echt ook concreet gewoon twee alinea's hadden kunnen aanleveren van 'zo is het gegaan', dat was heel prettig geweest." [B2:23]

Hier trekken wij de conclusie uit dat we duidelijkere afspraken hadden moeten maken over hoe ver onze begeleiding reikt en waar de verantwoordelijkheden liggen. Dit hadden we bij LZO ook geconstateerd, maar hebben we toch onvoldoende gedaan. In het volgende hoofdstuk gaan we hier nader op in (zie 5.4). Ook zijn we als procesbegeleiders, terugkijkend, van mening dat we de projectleiders duidelijker een spiegel voor hadden kunnen houden, daar waar wij zagen dat het in het proces niet lekker liep. We hebben hierover nu wel vragen gesteld en tips en adviezen gegeven, maar hierin hadden we minder verblijvend en kritischer feedback moeten geven (zie 5.5).

4.4.2 Eigenschappen projectleider

Dat het toepassen van CRJO vraagt om een senior projectleider met inhoudelijke en methodologische expertise, maar ook met sociale en organisatorische vaardigheden om het proces in goede banen te leiden wordt door de verzamelde data in dit onderzoek ondersteund. Dat de projectleider 'van alle markten thuis moet zijn' is terug te zien aan de resultaten onder kopje 4.2.1 'Regie nemen'. Hierbij lijkt een ruime mate van ervaring op zowel inhoudelijk als organisatorisch vlak helpend te zijn. Het is behulpzaam als de projectleider een helicopterview heeft, verstand heeft van organisatorische processen en ervaring heeft met het stem geven aan mensen met ervaringskennis [B15:9;B18:27]. Het helpt daarbij ook als de projectleider zowel de wetenschap als de praktijk goed kent. Ook helpt het als de projectleider de leidende rol pakt, zich verantwoordelijk maakt voor het gehele proces en zich de principes van de methodiek eigen maakt. [B15:9]. Inhoudelijk moet de projectleider in staat zijn de grote hoeveelheid opgehaalde informatie in te dikken en te structureren en op een heldere manier weer aan de projectgroep te presenteren [B36:23; B37:9; B38:2].

In een zelfevaluatie valt te lezen: *"Hierbij werd tijdens het project opgemerkt dat het een voordeel was dat de projectleider ruim 35 jaar praktijkervaring heeft in werken met cliënten met probleemgedrag, hun naasten en zorgprofessionals, dit naast zijn ervaring met het doen van praktijkgericht promotie-onderzoek."* [A18:30] in een reflectieve journal van een procesbegeleider staat beschreven: *"Daarnaast is de projectleider een zeer bevlogen en ervaren professional die vanaf moment één een enorme 'helicopterview' laat zien. Deze projectleider is gepromoveerd op 'het betrekkningsniveau' en ook dat denk ik duidelijk te merken: goed op het netvlies wie er 'hoe in zit' en van wie dat nog niet duidelijk is. Denkt ook heel goed na hoe er op 'organisatorisch vlak' zorg voor gedragen kan worden dat iedereen zich werkelijk gezien, gehoord en daardoor betrokken voelt. Ook zeer ervaren als het gaat om de cliënten, naasten en begeleiders van de cliënten waar het binnen dit project om gaat."* [B15:9]

4.4.3 Rol van mensen met ervaringskennis

De gelijkwaardige participatie van mensen met ervaringskennis in het proces van het maken van het onderzoeksvoorstel is een van de belangrijkste bijdragen van CRJO. Voortdurende aandacht voor een gelijkwaardige inbreng van deze deelnemers is noodzakelijk. Uit de data van dit onderzoek valt niet op te maken dat de mensen met ervaringskennis een bijzondere of andere positie hadden dan andere deelnemers in het project. Het lijkt erop dat in deze pilot de nadruk lag op het waarborgen van gelijkwaardigheid van *alle* deelnemers, mensen met ervaringskennis niet uitgezonderd. Zie hiervoor de resultaten onder kopjes 4.1.4 'Gelijkwaardigheid en Respect', 4.1.5 'Meerstemmigheid', 4.1.6 'Mensen met ervaringskennis belangrijk' en 4.3.1 'Meerdere soorten kennis belangrijk'. Uit de onder deze kopjes beschreven resultaten blijkt ook dat de rol van mensen met ervaringskennis gewaardeerd en belangrijk gevonden werd binnen de consortia.

4.4.4 Starten met een oplossing

Dit thema heeft binnen dit onderzoek niet gespeeld. Alle pilots zijn vanuit een praktijkkwesitie en niet vanuit een oplossing gestart met het CRJO-proces.

4.4.5 Online werken

De hypothese dat CRJO goed online uit te voeren is, mits met een aantal randvoorwaarden rekening wordt gehouden wordt middels de data van dit onderzoek bevestigd. De randvoorwaarden waar rekening mee gehouden moet worden zijn niet anders dan tijdens de voorgaande proef bij LZO. Eén extra aandachtspunt dat naar voren kwam was dat er rekening gehouden moet worden met de hoeveelheid tekst en afbeeldingen: *“Wat soms wat minder goed overkwam waren de afbeeldingen die gedeeld werden via het scherm, dat was qua tekst erg klein en dus bijna niet te lezen. Ook de hoeveelheid tekst bij de eerste twee samenkomsten was pittig.”* [A6:46] Werken in Break-out Rooms blijft een risico, omdat technische problemen lastiger te beheersen zijn als verschillende groepen mensen op verschillende plekken bezig zijn. Daarnaast blijft er het risico dat mensen na afloop van een break-out sessie de weg niet meer terug weten te vinden naar de plenaire sessie. Zij haken op dat moment onvrijwillig af van het vervolg van de bijeenkomst.

Deelnemers waren positief verrast over de mate waarin langere sessies online vol te houden waren, de mate waarin effectief en efficiënt gewerkt kon worden en de mate waarin het mogelijk was om persoonlijk verbinding met elkaar te maken: *“Verrassend goed. Niet dat ik geen verwachtingen had, maar 4 uur online zag ik tegenop want heb ik niet direct hele positieve ervaring mee. Diversiteit aan werkvormen en de energie die jullie meenemen zorgde daarvoor.”* [B12:10] *“Mooi online de verbinding voelend, zin in volgende sessie.”* [B11:10] *“Misschien levert het online werken zelfs nog wel meer op, omdat dat veel scherper is.”* [B3:16]

De verschillende projectgroepen geven aan dat zij na de ervaringen met de workshops van CRJO vaker voor onlinebijeenkomsten zullen kiezen: *“Is ook heel praktisch ja en daarin, kijk dat scheelt natuurlijk wel dat we nu gewoon in teams konden inloggen veel vanuit huis en je niet weer van Amsterdam of waar de mensen dan ook vandaan kwamen naar Utrecht hoeven te rijden. Dus daarin heeft dat digitale ook wel geholpen.”* [B2:11]

Verschillende deelnemers geven aan dat als het praktisch haalbaar is zij het fijn zouden vinden als het er af en toe gekozen wordt voor een fysieke bijeenkomst, omdat dit helpend is op het betrekkningsniveau: *“Dat je ook eens een grapje met elkaar kunt maken als je koffie pakt of dat je eens wat verder doorvraagt van, hè, iemand die komt vijf minuten na jou binnen en nou: Goh, waar kom jij dan vandaan? Weet je een beetje dat dat je wat meer de, ja, gewoon de ‘het informele, zeg maar’...”* [B3:14]

4.4.6 Komen tot focus

Uit het onderzoek naar de werking van CRJO in de pilot bij het programma LZO kwam duidelijk naar voren dat ‘tot focus komen’ extra aandacht behoeft, vooral aan het einde van workshop B. De procesbegeleiders hebben hier in deze pilot op gestuurd en dat lijkt zijn vruchten af te hebben geworpen in hoe de deelnemers het proces hebben ervaren: *“Ik vond zelf dat het Cirkelen in het begin wel heel breed bleef, maar dat werd specifiekier vanaf workshop B en C. Daarin hielp ook het voor- en nabespreken met de HU, onder andere omdat we hierin de rol van het projectteam scherper konden bepalen.”* [A6:15]. Ook in een tweede projectgroep werd dit zo ervaren: *“in het begin kwamen d'r wel vier projecten, hè in die eerste workshop al, we konden wel vier of vijf dingen starten die allemaal heel relevant waren. En toen heeft met name de procesbegeleider gezegd (...): uiteindelijk moeten jullie gaan kiezen als projectleiders. (...) Toen dat beter lukte, denk ik dat het ook concreter werd en dat we ook beter richting konden geven aan waar we naartoe aan het werken waren. Waarbij natuurlijk in elke stap wel weer werd bijgeschaafd en beetje die kant op en een beetje trekken aan die kant*

om te zorgen dat je komt op 1 punt uitkomt waar je met elkaar naartoe wilt.” [B3:48] In een derde project was dit proces heel duidelijk te volgen in wat hierover tijdens de nabesprekingen van de eerste drie workshops werd gezegd:

- Nabespreking workshop A: *“We schoten wel alle kanten op, inclusief robotica. Wanneer moeten we kanaliseren?”* [B34:1]
- Nabespreking workshop B: *“Deelnemers vinden het moeilijk om een top 3 te kiezen maar zijn daar toch heel goed toe in staat. Er ontstaan duidelijke clusters.”* [B36:17]
- Nabespreking workshop C: *“Er kwam vooral uit dat we beweging willen creëren. Laten zien waar we mee bezig zijn. Ik zou op basis hiervan al wel een voorstel kunnen uitwerken. Het geeft mij al richting. Het komt overeen met focus op eerste doel.”* [B37:27]

Hoewel deelnemers in het proces dus ervaren dat zij tot focus komen mist de beoordelingscommissie van ZonMw juist focus in alle drie de voorstellen: *“Het lijkt weg te gaan van literatuur en van de focus omdat er heel veel problemen bij worden gehaald. Dat haalt de scherpte weg. Ze verliezen de focus”*. [A22:36]

Tijdens de beoordelingsvergadering wordt gespeculeerd waar dit aan zou kunnen liggen: *“Het kan best dat, omdat je zo breed aan het cirkelen bent en tijd neemt om te divergeren, dat je daarin blijft hangen en geen goede focus krijgt ook omdat je tijdens die focus mogelijk enkele mensen in je team moet teleurstellen. Wat ik zelf ook vaak terugzie; ik werk in een setting waar onderwijs, praktijk en onderzoek onder 1 dak zit en dan zie je dat de verwachting van wat onderzoek op kan leveren heel groot is.”* [A23:36]

4.4.7 Activiteiten buiten workshops

Uit de resultaten van de eerste pilot van CRJO bij het programma LZO viel op te maken dat het proces soepeler kan verlopen als er naast de bijeenkomsten van de projectgroep ook andere bijeenkomsten worden georganiseerd. Mede op aanraden van de procesbegeleiders hebben alle drie de projecten in deze pilot ervoor gekozen om inderdaad zelf meerdere bijeenkomsten naast de workshops te organiseren. Het doel van die bijeenkomsten in de vorm van focus- en klankbordgroepen was voornamelijk om meer mensen dan alleen mensen in de projectgroep te kunnen consulteren en invloed te laten uitoefenen op het voorstel: *“Naast de workshops waren de focusgroepen informatief, omdat we de consensus van een relatief kleine groep konden toetsen in een veel bredere representatie van naasten en instellingen. We merkten dat focusgroepen heel serieus meedachten en soms aanvullende perspectieven naar voren brachten. Ook was het heel goed voor een breder draagvlak en voor de samenwerking.”* [A6:11]

Het betrekken van meer mensen bij het proces door het organiseren van activiteiten buiten de workshops heeft positieve effecten gehad. Projectleiders zijn inhoudelijk dan ook tevreden over hun keuze om op deze manier te werken: *“Ik heb wel heel erg het gevoel dat we hiermee een hele stevige basis hebben gelegd en dat hadden wij los van dit project, ook als academische werkplaats nog heel erg nodig. Dat hadden we in de aanvraag ook gezegd, want wij zien het ook als een kans om de samenwerking binnen die academische werkplaats te versterken. En dat is ook gebeurd, los van dit project, want dat moeten we natuurlijk gewoon nog concreet gaan vormgeven als het gehonoreerd wordt. Maar binnen de academische werkplaats heeft het ook, ja, toch kortere lijntjes gecreëerd. Als ik iets wil, weet ik oh, dan moet ik die hebben. Dat was niet gelukt zonder die focusgroepen erbij.”* [B3:41]

Echter, het organiseren van dergelijke aanvullende activiteiten laten het proces niet zozeer ‘soepeler verlopen’. Ook als de organisatie prettig verliep: *“Er is hard gewerkt, met mooi resultaat. (...) Bijzonder inspirerend en verfrissend om zo bezig te zijn. Met een mooie taakverdeling. Het was helder wie wat deed en welke rol had.”* [A6:20] waren de aanvullende activiteiten wel een grote belasting voor de projectgroepleden: *“Ja, maar het was wel een heidens karwei.”* [B3:5]

4.4.8 Tijdsinvestering

De bevinding uit de vorige CRJO-pilot bij het programma LZO dat CRJO tijdsintensief is wordt in dit onderzoek bevestigd. Alle projectleiders en meerdere projectleden benoemen de enorme tijdsinvestering die CRJO vraagt: *“Bij alle betrokkenen leefde de vraag wel of de balans goed is tussen efficiency en effectiviteit van het Cirkelen. Daar werd verschillend over gedacht: de een had vooraf bezwaar had tegen de tijd die het Cirkelen zou nemen en was achteraf toch positief over wat het heeft opgeleverd, terwijl de ander het gevoel had dat we wel erg veel tijd hebben besteed aan het komen tot het onderzoeksvoorstel.”* [A6:21]

Er is door verschillende deelnemers aangegeven dat het meer tijd gekost heeft dan vooraf was ingeschat: *“Omdat het voor de projectleider veel meer tijd kostte dan gedacht en begroot: vanwege alle voorbereidingen, alle coördinatie/mails en geregelde korte afstemmingen tussendoor met deelnemers, contacten met HU over de workshops, het schrijven van duidelijke stukken ter bespreking voor projectteam en klankbordgroep en het synthetiseren van alle input tot nieuwe concrete voorstellen.”* [A18:6] Een van de projectleiders vertelt hierover: *“Nee, ik had het niet voorzien. Ik, ja te veel..., ik, ik vond het inderdaad een hele kluit. Ik ben vaker deel geweest van dit soort projecten, maar dan zonder natuurlijk het Cirkelen Rond Je Onderzoek, maar ZonMw projecten en ik vind Zon vraagt altijd wel, daar moet heel veel altijd omheen. Dus dat wist ik wel. Maar ik denk dat dit echt nog wel een dimensie meer werk was in de voorbereiding en de uitwerking van de workshops.”* [B2:29] Deze projectleider zou het om deze reden een volgende keer anders aanpakken: *“Ik denk niet meer dat het ooit op eenzelfde manier kan, omdat ik natuurlijk nu ook een klein beetje ervaring heb, dus ik zou nu, denk ik, ook misschien wat andere keuzes maken. Ja, de bottom lijn is dat ik toch wel heel veel meerwaarde heb gezien van dat hele Cirkelen in dit specifieke project. Bij andere projecten hoeft dat denk ik ook niet altijd. Maar als we weer zoiets zouden doen, dat ik daar wel weer ja tegen zou zeggen, maar dat ik sommige dingen misschien wat anders zou bewaken en inrichten.”* [B2:29]

Dat CRJO vooral zinvol is bij taaie praktijkkwesities met een groot implementatie-vraagstuk waarbij er een nieuw consortium moet worden gevormd, wordt vanuit de data ook onderschreven: *“Vanuit een EVB-instelling hadden we het jaar daarvoor al een enorme kennisagenda opgesteld. Ik had al state of the art, allerlei rapporten d'r bijgehaald. Wij wisten dat wij, we hadden al elf thema's en het huidige thema was er daar één van. En dan komt er een call langs. Dus dat is meteen 'paf'. Weet je een maand, daarvoor hebben we ons inhoudelijk kader vastgesteld voor de komende vier, vijf jaar en is dat een heel belangrijk topic. Dus eigenlijk was compleet dat hele GGZ denken, dat ken je al. Je hebt zelf psychiaters in je club, je hebt zelf SPV dus dat was er allemaal al. Het lag al klaar.”* [B1:24] *“Het is echt wel anders dan als je een vaag idee hebt van: zullen we eens wat gaan doen met EVB? Ja, maar wat dan, weet je? En dán kan dit helpen. Wij waren al veel te ver.”* [B1:38]

Een ander deelnemer uit hetzelfde consortium vraagt zich af of dit niet in de hand gewerkt wordt door de manier waarop ZonMw de procedure heeft ingericht: *“Als ik je mag onderbreken, we waren al veel te ver, ja, daar ben ik het mee eens. Maar tegelijkertijd dat wat wij al hadden, dat moest er natuurlijk al liggen, wilden we überhaupt de subsidie krijgen om verder te kunnen. Dus wat dat betreft waren we natuurlijk niet te ver. Want als we dit niet hadden liggen, dan was er überhaupt geen aanvraag geweest en dan hadden we niet aan het Cirkelen mee kunnen doen.”* [B1:38] *“Als je dan wil gaan Cirkelen met alle toeters en bellen, dan zou je gewoon al aan het begin van 'het komen tot een eerste idee' daarmee moeten starten.”* [B1:39]

4.5 Conclusies hypothesen

Geen van de hypothesen en vooronderstellingen worden vanuit de data binnen dit onderzoek ontkracht. We zien terug wat we ook al zagen in het onderzoek van langdurige zorg, maar de complexere

context van Gewoon Bijzonder maakt dat we een scherper en gedetailleerder beeld krijgen van de belangrijke elementen en processen die zich binnen en rondom het CRJO afspelen.

Wat opvalt in dit onderzoek is dat de consortia tevreden zijn over de mate waarin hun voorstellen bijdragen aan de praktijk en de cliënt daarin centraal staat, terwijl de referenten van ZonMw hier niet onverdeeld enthousiast over zijn. Ook zien we dat de rol van mensen met ervaringskennis door de deelnemers erg gewaardeerd en belangrijk gevonden wordt, maar dat het organisatorisch niet altijd even gemakkelijk is om hen te betrekken in het proces van Cirkelen. Over de mate waarin dit uiteindelijk gelukt is zijn de referenten van ZonMw eveneens minder tevreden dan de deelnemers aan de projecten.

De rol van projectleider in deze complexe context is veeleisender, complexer en tijdrovender dan vooraf was ingeschat. Het organiseren van bijeenkomsten *naast* de workshops vergroot die complexiteit. Daarnaast lijkt de rol van projectleider ook bepalender te zijn voor het succes van het onderzoeksvoorstel dan vooraf gedacht. Hoe beter de projectleider de regie weet te voeren over zowel de inhoudelijke als organisatorische en relationele processen binnen het project, hoe enthousiaster de referenten van ZonMw zijn over het onderzoeksvoorstel. Vanuit de procesbegeleiders is meer actieve begeleiding gewenst ook op de invalshoeken die binnen de begeleiding nu nog wat minder aandacht krijgen. Ook is het wenselijk dat zij nadrukkelijker en kritischer feedback geven als zij constateren dat zaken binnen het CRJO-proces van een project niet goed genoeg lopen. De kwaliteit van het proces lijkt mede afhankelijk te zijn van de persoonlijkheid en communicatie- en werkstijl van de procesbegeleider.

Tot slot is het opvallend om te zien dat, nu mensen weer kunnen kiezen voor online of fysieke bijeenkomsten, de voorkeur uitgaat naar een reeks van onlinebijeenkomsten met wellicht één fysieke ertussen. Inhoudelijk worden geen nadelen ervaren en de organisatorische voordelen van onlinebijeenkomsten blijken op te wegen tegen de minder persoonlijke en informele ontmoeting die het online werken met zich meebrengt.

5 Behulpzame en minder behulpzame factoren

De beperkte doorwerking van CRJO die in hoofdstuk 3 is beschreven vraagt om een nadere verklaring, los van de toetsing in hoofdstuk 4 van de hypothese die zijn voortgekomen uit de proef bij LZO. In dit hoofdstuk onderzoeken we welke factoren binnen de proef bij GB behulpzaam en minder behulpzaam zijn geweest. Daarmee geven we antwoord op deelvraag 3: *Wat zijn behulpzame en minder behulpzame factoren binnen de context van Gewoon Bijzonder?* Uit de data komen de volgende factoren naar voren.

5.1 Het is een gecompliceerd veld

Bevorderen van samenwerking tussen de gehandicaptenzorgsector en de geestelijke gezondheidszorgsector is een gecompliceerde kwestie. De sectoren worden verschillend gefinancierd en hebben een andere taal en cultuur. De verschillen tussen beide sectoren kwamen in de workshops en gesprekken ter sprake. Gesproken werd in termen van *'last hebben van schotten'* [B25:4], de noodzaak *'schotten weg te nemen'* [B25:5] en *'parallele werelden'* [B27:5;B29:5]. Onwennigheid in onderlinge samenwerking was soms ook zichtbaar in het CRJO-proces. Het bleek soms moeilijk voor kerngroep-leden om op één lijn te komen en afspraken te maken over wie wat ging doen [B13:5]. Er was soms onduidelijkheid over wie de sessie zouden bijwonen en niet altijd konden deelnemers de hele sessie aanwezig zijn, kwamen ze later binnen of gingen ze eerder weg [B25:3;B27:1;B31:1; B32:1]. Hierdoor hadden sommige workshops een wat rommelig karakter en kon niet het hele programma worden uitgevoerd [B25:15; B27:6]. Ook viel het ons op dat betrokkenen, waaronder soms ook projectleiders, beperkt tijd hadden om aan de pilot te besteden vanwege hun andere drukke werkzaamheden.

5.2 De subsidieoproep kon leiden tot een spagaat

De subsidieoproep vraagt om onderzoek dat nieuw ontwikkelde kennis oplevert waarbij aantoonbaar gebruik gemaakt wordt van bestaande kennis. Tegelijk moet het onderzoek een instrument zijn voor het in gang zetten van veranderingen en voor het professionaliseren van betrokkenen in een lokale context. Deze dubbele doelstelling moet in twee jaar worden behaald. CRJO lijkt vooral aandacht te vragen voor wat er nodig is in de lokale context. Het betrekken van mensen vanuit alle relevante perspectieven leidt tot heel specifieke vragen en doelstellingen die allereerste relevant zijn voor die specifieke lokale praktijk. Wellicht is dat ook nodig wanneer je als belangrijke eis stelt dat betrokkenen moeten leren en de lokale praktijk duurzaam moet veranderen. Dit kan er echter toe leiden dat een thema gekozen wordt dat heel relevant is voor een lokale context, maar waarvan een beoordelingscommissie zegt dat er in de literatuur en andere contexten al heel veel over bekend is. Op dat moment botsen de twee doelstellingen van de subsidieoproep en komt een projectleider in een spagaat. Onze indruk is dat de beoordelaars bij LZO meer nadruk hebben gelegd op de relevantie voor de lokale context, terwijl de beoordelaars bij GB meer belang hechtten aan de bijdrage aan nieuwe kennis.

5.3 Er werd veel gevraagd van de projectleider

In Eigenschappen projectleider (4.4.2) hebben we laten zien dat ook bij Gewoon Bijzonder CRJO een complex proces is dat veel vraagt van de projectleider, zowel op inhoud als op procesniveau. De ene projectleider kon dat beter behappen dan de andere projectleider. Daarbij komt dat de filosofie en aanpak van CRJO voor sommige onderzoekers ver ligt van de eigen onderzoeksexpertise en -ervaring. Zeker voor onderzoekers die zijn opgeleid in experimenteel onderzoek waarin theorievorming een grote rol speelt, is het starten vanuit een praktijkkwestie, het denken in vier soorten doelen en het werken met een veranderaanpak geheel nieuw [B29:11] en soms ook schurend met de eigen opvattingen over goed onderzoek.

Dat betekent dat procesbegeleiders meer uitgebreide toelichtingen moeten geven, want het lezen van een handleiding CRJO alleen is dan niet genoeg [B29:13]. Een onderzoeker omschreef het als een gevoel van het bos ingestuurd worden zonder te weten of dat de bedoeling is: “(...) *ik dacht, we lopen gewoon over een oprit, maar in één keer zit ik in een soort enorm bos en daar moet ik ook nog uiteindelijk wel weer uit komen. Als ik toen had gehoord: ‘dat bos-gevoel, dat is precies wat we doen’, dan had dat geholpen*”[B2:24]. In deze begeleiding zijn wij soms tekortgeschoten (zie 5.5).

Niet alleen de CRJO-methodiek stond soms ver weg van de expertise van de onderzoekers, ook de ZonMW subsidieoproep vroeg om onderzoek waar niet iedere onderzoeker mee bekend was. De subsidieoproep was erop gericht de afstemming en samenwerking tussen beide sectoren te verbeteren. Dit vereist organisatiekundige kennis alsook ervaring in sociaalwetenschappelijke onderzoeksmethoden. Het onderzoek moest daarnaast ook een instrument zijn voor het in gang zetten van veranderingen en professionalisering van betrokkenen. Dit vraagt om aanpakken waarin naast dataverzameling ook organisatie-interventies plaatsvinden, zoals bij actieonderzoek of ontwerpgericht onderzoek. Voor onderzoekers die met dergelijk onderzoek geen of weinig ervaring hebben is het lastig om tot een goed onderzoeksvoorstel te komen [B13:7]. CRJO versterkt dit interventiegerichte karakter door haar nadruk op participatie van betrokkenen en het werken aan verander- en professionaliseringsdoelen in de lokale context.

5.4 Er was verwarring over rollen

Zoals we in 4.4.1 hebben beschreven was er ook verwarring over de rol van de procesbegeleiders van de HU. Wij zagen onze rol puur als faciliterend tijdens de workshops en coachend naar de kerngroep, maar dat was niet voor iedereen duidelijk. Zo was er soms verwarring over wie de data voor de workshops zou plannen, de deelnemers zou uitnodigen én de uitnodigen zou versturen, waardoor dit niet altijd goed ging. Ook was er bij sommige deelnemers de verwachting dat de procesbegeleiders meer inhoudelijk zouden meedenken en resultaten zouden synthetiseren. Eveneens was er bij enkele deelnemers de verwachting dat de procesbegeleiders meer reflectie zouden teruggeven en zouden bijdragen aan de bijlage in het voorstel waarin een reflectie gevraagd wordt over het proces van CRJO.

5.5 Begeleiding schoot tekort

Wij hebben ons als procesbegeleiders niet altijd voldoende gerealiseerd dat de CRJO-methodiek ver af kan staan van de onderzoekstraditie van de deelnemers. Daardoor is onze begeleiding op sommige punten tekortgeschoten. Zo hadden wij meer uitleg kunnen geven over de opzet van het CRJO-proces, de negen stappen daarbinnen en het doel en opbrengst van de verschillende werkvormen binnen de workshops [B2:24]. Ook hadden wij actiever projectleiders een spiegel kunnen voorhouden over wat wij tijdens het proces zagen gebeuren [B2:23]. Dit had hen kunnen helpen in hun rol van projectleider. Ook bleken sommige werkvormen die we toevoegden aan CRJO, zoals het ordenen van onderzoeksvragen met de indeling in zes soorten vragen van Oost & Markenhof (2002), niet behulpzaam [B29:15]. Een belemmerende factor daarbij was dat vrij snel na de start van de pilots een eerste procesbegeleider van de HU uitviel en tegen het einde een tweede, waardoor er voor de laatste workshops slechts één procesbegeleider beschikbaar was.

5.6 Er zitten voorbarige elementen in CRJO

In CRJO wordt onderscheid gemaakt tussen een kennisdoel, ontwerpdoel, veranderdoel en professionaliseringsdoel. Deze laatste drie doelen zijn soms niet op voorhand van een onderzoek te bepalen, daarvoor is nader onderzoek nodig [B1:35]. Het inventariseren van mogelijke ontwerp-, verander- en professionaliseringsdoelen in een vroeg stadium van de ontwikkeling van een onderzoeksplan kan dan voorbarig zijn.

Wanneer dit toch gebeurt kan dit onbedoeld de verwachting wekken bij de deelnemers dat al die potentiële doelen ook gerealiseerd zullen worden tijdens het onderzoek. Omdat alle consortiumleden vanuit alle perspectieven op de praktijkwestie meedenken over de potentiële doelen kan het lastig zijn voor projectleiders om hierin keuzes te maken, doordat zij het gevoel kunnen krijgen dat ze daarmee mensen teleur moeten stellen. Dit kan leiden tot voorstellen waarvan beoordelaars zien dat ze niet haalbaar zijn.

Het werken met de vier soorten doelen kan er ook toe leiden dat concrete deliverables beloofd worden, terwijl niet eerst via onderzoek is vastgesteld dat deze gaan bijdragen aan het aanpakken van de praktijkwestie. Dit risico bestaat vooral bij ontwerpdoelen, zoals het maken van een handreiking voor professionals, zonder dat duidelijk is waarom een handreiking gaat helpen, zoals bij één pilot gebeurde.

Bij de prioritering en selectie van de doelen moet dus nadrukkelijk worden meegenomen wat al bekend is en wat eerst moet worden uitgezocht. Daarbij kan het helpen een redenering te ontwikkelen over de manier waarop de resultaten van het onderzoek gaan bijdragen aan de kwestie, een zogenaamde theory of change [B39:7]. Deze ontbreekt nu nog als stap in de methodiek. Hierdoor wordt onvoldoende gecheckt of de opgevoerde veranderdoelen realistisch zijn en wordt het voor beoordelaars van de voorstellen onvoldoende duidelijk hoe de onderzoekers denken deze te realiseren.

5.7 Er ontbreken elementen in CRJO

Een aantal elementen lijkt nog te ontbreken in de negen stappen van CRJO. Zo is er, naast het ontbreken van een theory of change, onvoldoende aandacht voor het belang van een goede beschrijving van de state-of-the-art. Hoewel het literatuuronderzoek stap 3 is van de methodiek, spelen de resultaten daarvan een beperkte rol in de workshops. Het zou in workshop D terug kunnen komen als één van de onderdelen van het voorstel die op kwaliteit en consistentie moeten worden gecheckt. Ook ontbreekt nog een 'realisme en consistentie-check' op het voorstel. Zijn de doelen niet te ambitieus? Leidt de aanpak wel tot de gestelde doelen? De methodiek besteedt ook geen aandacht aan de helderheid en logica van het uiteindelijke voorstel. Een vooronderstelling bij de ontwikkeling van CRJO was dat het schrijven van scherpe en heldere voorstelteksten een basisvaardigheid is van onderzoekers. Misschien is ook een check daarop in workshop D een goede toevoeging aan CRJO.

5.8 Eén voorstel was voor groot deel bepaald

Bij één pilot heeft CRJO inhoudelijk niet veel kunnen toevoegen omdat er al heel veel voorwerk was verricht. Er was al een kennisagenda bepaald, thema's benoemd en de state-of-the-art was al bestudeerd. Ook was er al gesproken met verwanten en begeleiders. Naar eigen zeggen van de projectleider was, achteraf gezien, 80% van het voorstel al bedacht en dan is een intensief traject als CRJO overkill [B1:24]. CRJO lijkt dus vooral geschikt om een eerste idee systematisch met betrokkenen uit te werken [B1:38].

5.9 Het ZonMW format was laat beschikbaar en beperkend

Alle projectleiders begonnen pas na workshop D met het schrijven van de teksten voor het voorstel. Dat kwam mede doordat het format van ZonMW pas na workshop D beschikbaar was. Hierdoor was er geen gelegenheid in workshop D om teksten met elkaar te bespreken en te checken op kwaliteit en consistentie. Ook maakte het format dat ZonMW gebruikte voor het onderzoeksvoorstel het voor onderzoekers moeilijk de resultaten van CRJO goed weer te geven. Dat had vooral te maken met de beperking van het aantal tekens bij de verschillende kopjes. Zo vraagt het format naast een beschrijving van de praktijkwestie onder hetzelfde kopje om een verantwoording van de manier waarop relevante partijen hebben meegedacht. Deze procesbeschrijving kan bij een CRJO-proces behoorlijk uitgebreid zijn. Ook het aantal tekens bij probleemstelling en doelstelling is beperkt, terwijl CRJO veel

informatie oplevert over de vier soorten doelen die het onderzoek kan nastreven. Hierdoor kon een projectleider niet al de informatie kwijt [B3:62; B34:24]: *“We hebben het gemist dat het format voor het uiteindelijke onderzoeksvoorstel niet beschikbaar was (tot ver na afronding van fase 1). Als het doel is om met elkaar een onderzoeksvoorstel te schrijven, dan is het fijn als we daar daadwerkelijk aan hadden kunnen werken. Zeker omdat er scherpe teken limieten zijn bij de verschillende kopjes, zou direct feedback van de workshops/focusgroepen op of er daadwerkelijk staat wat iedereen heeft ingebracht zinvol zijn. Nu moest dat achteraf gebeuren, best lang nadat wij ons CRJO fase 1 hadden afgerond”*. [A6:32]

5.10 Conclusie behulpzame en minder behulpzame factoren

De toepassing van CRJO binnen deze pilot van het programma GB is anders verlopen en heeft andere resultaten opgeleverd dan bij het programma LZO. Een aantal tekortkomingen in de methodiek zijn daardoor scherper naar voren gekomen, terwijl onze procesbegeleiding soms onvoldoende inspeelde op wat er in pilots nodig was. Maar de complexiteit van de problematiek die in de subsidieaanvraag centraal stond en de eisen in de subsidieaanvraag zelf speelden ook een rol. Samenwerking tussen de gehandicaptenzorgsector en de geestelijke gezondheidszorgsector is een gecompliceerde kwestie en elementen daarvan hebben het CRJO-proces beïnvloed. Het interveniëren in het systeem begint eigenlijk al bij de start van CRJO. In een complexe context als deze vraagt CRJO nog meer van de organisatorische en proces vaardigheden van de projectleider en van diens tijd. Procesbegeleiders van buiten kunnen daarin maar beperkt ondersteunen, tenzij ze ingeschakeld worden in een andere rol, bijvoorbeeld die van adviseur, maar dat was hier niet het geval.

6 Samenvatting en conclusies

6.1 Inleiding

Het programma Gewoon Bijzonder van ZonMw ontwikkelt, verspreidt en past kennis toe om zorg en ondersteuning voor mensen met een verstandelijke beperking, meervoudige beperking of niet-aangeboren hersenletsel te verbeteren. In deze rapportage doen wij verslag van een onderzoek naar de methodiek Cirkelen rond je onderzoek (CRJO) binnen het programma Gewoon Bijzonder (GB).

CRJO is een methodiek die consortia in oprichting ondersteunt bij het schrijven van een onderzoeksvoorstel. In de periode oktober 2021 – september 2022 hebben drie consortia gewerkt aan het schrijven van een onderzoeksvoorstel voor de call “Samenwerking Gehandicaptenzorgsector en GGz-sector via Cirkelen Rond Je Onderzoek”. Vanuit het lectoraat Onderzoekend Vermogen van de Hogeschool Utrecht hebben we dit proces begeleid door het faciliteren van workshops en het houden van voorbereidende en evaluerende gesprekken.

In het onderzoek hebben we de doorwerking onderzocht van de methodiek naar de kwaliteit van de ingediende onderzoeksvoorstellen, het leren van de deelnemers en naar de organisatie van het consortium. Vervolgens hebben we gekeken of de bevindingen uit een eerdere proef bij het programma Langdurige Zorg en Ondersteuning (LZO) bij GB bevestigd werden of niet. Ook hebben we onderzocht wat specifieke behulpzame en minder behulpzame factoren waren bij de proef bij het programma GB. In dit hoofdstuk vatten wij de bevindingen samen en komen we tot conclusies, discussiepunten en mogelijke verbeteringen.

6.2 Conclusies over de doorwerking van CRJO

We concluderen dat CRJO minder dan verwacht heeft doorgewerkt naar de kwaliteit van de onderzoeksvoorstellen die zijn ingediend. Deze doorwerking is vooral te beperkt geweest naar de verankering van het voorstel in de literatuur, de passendheid van de onderzoeksaanpak en de algehele scherpheid en helderheid van de tekst van de onderzoeksvoorstellen. Dit is teleurstellend, omdat een belangrijk doel van de methodiek is om samen met alle betrokkenen tot een sterk onderzoeksvoorstel te komen. De doorwerking naar de kwaliteit van de voorstellen is ook kleiner dan bij de proef bij het LZO. Daar waren beoordelaars meer keren positief over de relevantie van het voorstel en de passendheid van de onderzoeksaanpak. Wel vergelijkbaar met LZO is de beperkte doorwerking van CRJO naar de verankering van het voorstel in de literatuur.

De grootste bijdrage van CRJO in deze proef binnen het programma GB lijkt te zitten in de vorming van het consortium, het genereren van draagvlak voor het voorstel bij betrokkenen en belanghebbenden en het vormgeven van de onderlinge samenwerking, waarin ruimte is voor verschillende perspectieven en er een gevoel van verbondenheid ontstaat. Deze doorwerking zagen we ook binnen het programma LZO.

6.3 Conclusies over de hypothesen vanuit het programma LZO

Geen van de hypothesen en vooronderstellingen worden vanuit de data binnen dit onderzoek ontkracht. We zien terug wat we ook al zagen in het onderzoek van langdurige zorg, maar de complexere context van Gewoon Bijzonder maakt dat we een scherper en gedetailleerder beeld krijgen van de belangrijke elementen en processen die zich binnen en rondom het CRJO-proces afspelen.

Wat opvalt in dit onderzoek is dat de consortia tevreden zijn over de mate waarin hun voorstellen bijdragen aan de praktijk en de cliënt daarin centraal staat, terwijl de referenten van ZonMw hier niet onverdeeld enthousiast over zijn. Ook zien we dat de rol van mensen met ervaringskennis door de deelnemers erg gewaardeerd en belangrijk gevonden wordt, maar dat het organisatorisch niet altijd

even gemakkelijk is om hen te betrekken in het proces van CRJO. Over de mate waarin dit uiteindelijk gelukt is zijn de referenten van ZonMw eveneens minder tevreden dan de deelnemers aan de projecten.

De rol van projectleider in deze complexe context is veeleisender, complexer en tijdrovender dan vooraf was ingeschat. Het organiseren van bijeenkomsten naast de workshops draagt hieraan bij. Daarnaast lijkt de rol van projectleider ook bepalender te zijn voor proces en resultaat dan vooraf gedacht. Hoe beter de projectleider de regie weet te voeren over zowel de inhoudelijke als organisatorische en relationele processen binnen het project, hoe soepeler het proces en beter het resultaat.

Vanuit de procesbegeleiders is meer actieve begeleiding gewenst ook op de invalshoeken die binnen de begeleiding nu nog wat minder aandacht krijgen. Ook is het wenselijk dat zij nadrukkelijker en kritischer feedback geven als zij constateren dat zaken binnen het CRJO-proces van een project niet goed genoeg lopen. De kwaliteit van het proces lijkt mede afhankelijk te zijn van de persoonlijkheid en communicatie- en werkstijl van de procesbegeleider.

Tot slot is het opvallend om te zien dat, nu mensen weer kunnen kiezen voor online of fysieke bijeenkomsten, de voorkeur uitgaat naar een reeks van onlinebijeenkomsten met wellicht één fysieke ertussen. Inhoudelijk worden geen nadelen ervaren en de organisatorische voordelen van onlinebijeenkomsten blijken op te wegen tegen de minder persoonlijke en informele ontmoeting die het online werken met zich meebrengt.

6.4 Conclusies over behulpzame en minder behulpzame factoren

De toepassing van CRJO binnen deze pilot van het programma GB is anders verlopen en heeft andere resultaten opgeleverd dan bij het programma LZO. Een aantal tekortkomingen in de methodiek zijn daardoor scherper naar voren gekomen, terwijl onze procesbegeleiding soms onvoldoende inspeelde op wat er in pilots nodig was. Maar de complexiteit van de problematiek die in de subsidieaanvraag centraal stond en de eisen in de subsidieaanvraag zelf speelden ook een rol. Samenwerking tussen de gehandicaptenzorgsector en de geestelijke gezondheidszorgsector is een gecompliceerde kwestie en elementen daarvan hebben het CRJO-proces beïnvloed. Het interveniëren in het systeem begint eigenlijk al bij de start van CRJO. In een dergelijke complexe context vraagt CRJO nog meer van de organisatorische en proces vaardigheden van de projectleider en diens tijd. Procesbegeleiders van buiten kunnen daarin maar beperkt ondersteunen, tenzij ze ingeschakeld worden in een andere rol, bijvoorbeeld die van adviseur, maar dat was hier niet het geval.

6.5 Eindconclusie

De proef met de methodiek Cirkelen rond je onderzoek bij GB heeft positief doorgewerkt naar de verstandhouding tussen de deelnemers in de consortia en is een leerzame activiteit voor hen gebleken. De methodiek heeft echter maar een beperkte positieve bijdrage geleverd aan de kwaliteit van onderzoeksvoorstellen. De inhoudelijke bijdrage zat vooral in het vergroten van de relevantie van de voorstellen en minder of niet in de kwaliteit van de beschreven aanpak. Samenvattend kunnen we zeggen dat het deelnemers enthousiast zijn over het *proces* en wat dat op systeemniveau bij de betrokkenen teweeg heeft gebracht en de commissie minder enthousiast is over het *product* dat uit dat proces is gevolgd.

Hierdoor hebben we scherper zicht gekregen op verbeteringen die nodig zijn in de methodiek en in de begeleiding. Deze werken we in 6.7 uit. Ook kunnen we beter bepalen wanneer CRJO, zoals toegepast binnen dit onderzoek, een geschikte methodiek is en wanneer een afgeslankte vorm misschien beter geschikt zou zijn. Hierop gaan we in de discussie van dit verslag verder in.

6.6 Discussie

6.6.1 CRJO als veranderkundige interventie of als vraagarticulatie?

Inhoudelijk heeft de methodiek CRJO niet heel veel nieuwe inzichten opgeleverd aan de pilots en de beoordelingscommissie zag die de inhoudelijke bijdrage ook onvoldoende terug in de ingeleverde voorstellen. Tegelijk heeft CRJO wel veel bijgedragen aan betrokkenheid en draagvlak voor het voorstel en de onderlinge verbondenheid van de deelnemers. Echter, deze bijdrage van CRJO aan systeemontwikkeling speelde zich vooral onder de oppervlakte af en is voor de beoordelaars grotendeels onzichtbaar gebleven. Door het ontbreken van direct tastbare resultaten twijfelen zowel deelnemers als de beoordelingscommissie over het nut en rendement van het traject.

Die twijfel is onzes inziens terecht. De methodiek is in zijn volledige vorm met negen stappen arbeidsintensief, waardoor gericht gekeken moet worden bij welke praktijkkwesties deze investering rendabel is. Dat zijn over het algemeen:

- taaie praktijkkwesties,
- met een groot implementatie-vraagstuk,
- waarbij er een nieuw consortium moet worden gevormd,
- waarbij er nog weinig bekend is over de kwestie,
- en waarbij er nog weinig zicht is op de te kiezen richting van het onderzoek.

Bij dergelijke kwesties kunnen onderzoekers of ZonMW besluiten CRJO in zijn volledige vorm in te zetten *als veranderkundige interventie*. Het doel is dan niet alleen om tot goede onderzoeksvoorstellen te komen, maar ook om voorwaarden te scheppen voor verandering van de praktijk. Taaie vraagstukken hebben geen eenduidige definitie, zijn wel aan te pakken maar nooit helemaal op te lossen, bieden weerstand tegen ingrijpen, zijn uniek in iedere context, hebben geen duidelijke probleemeigenaar, en veranderen voortdurend (naar Vermaak, 2009). Bij dergelijke vraagstukken kan het rendabel zijn voor ZonMW om te investeren in een CRJO-call waarin het ontwikkelen van een aanvraag volgens de negen stappen van CRJO wordt gefinancierd.

In de subsidieoproep van het programma GB stond een dergelijke taaie praktijkkwestie centraal, namelijk de samenwerking tussen de gehandicaptenzorgsector en de geestelijke gezondheidszorgsector (ggz). Deze samenwerking is taai want de sectoren worden verschillend gefinancierd en hebben een andere taal en cultuur. Die taaiheid werd door de deelnemers aan CRJO ook ervaren. De CRJO-methodiek toepassen bij deze kwestie kan worden gezien als een veranderkundige interventie in het systeem. Op dit veranderkundige niveau heeft de methodiek ook de meeste doorwerking gehad. Deelnemers zijn positief over de bijdrage van de methodiek aan het creëren van samenwerking, verbinding en draagvlak. Ook aan de mogelijkheid iedereen te informeren en eigenaarschap te laten ontwikkelen heeft de methodiek erg bijgedragen, waarbij dit (anders dan bijvoorbeeld bij een teambuilding exercitie) langs de lijnen van de inhoud heeft plaatsgevonden.

Echter, bij minder taaie kwesties waarin het creëren van draagvlak, verbondenheid en meerstemmigheid minder belangrijk zijn, kan een verkorte versie van CRJO worden gehanteerd. Dan is CRJO geen veranderkundige interventie maar een *hulpmiddel bij de vraagarticulatie*. Hierbij kunnen een aantal kernwerkvormen uit de methodiek gebruikt worden om bijvoorbeeld meningen op te halen bij betrokkenen, zoals de kaartjesmethodiek, de doelenroos en het netwerk bouwen. De methodiek wordt dan in mindere mate ingezet om voorwaarden te scheppen voor een goede doorwerking van het onderzoek en om te werken aan systeemontwikkeling. Wij zijn van plan om een dergelijke 'light' versie van CRJO te ontwikkelen.

6.6.2 Vraagt CRJO te veel van projectleiders?

Het onderzoek laat zien dat het inzetten van CRJO als veranderkundige interventie veel vraagt van projectleiders. Deze moeten vanaf het eerste moment investeren in het betrekken van mensen en hen overtuigen van de noodzaak om hun agenda hiervoor vrij te maken. Zij moeten op effectieve wijze bijeenkomsten kunnen organiseren voor de workshops en voor aanvullende focusgroepen en interviews. Ook moeten ze bij iedere stap in staat zijn de grote hoeveelheden informatie die uit de bijeenkomsten komt te analyseren en geschikt te maken voor de volgende stap. Tevens moeten ze inhoudelijk de leiding kunnen nemen en met verstand van zaken voorstellen kunnen doen voor de inrichting van het onderzoek. Tot slot moeten ze in staat zijn alle informatie en ideeën op te schrijven in een heldere en overtuigende tekst. Daarbij komt nog dat het toepassen van CRJO ook een project is dat gemanaged moet worden: taken verdelen, kernteambijeenkomsten organiseren, planning maken, financiën regelen, etc. Bij de keuze CRJO in te zetten als veranderkundige interventie moet deze regietaak van de projectleider in de overwegingen worden meegenomen.

In de gekozen opzet van CRJO bij zowel LZO als GB hebben wij als facilitators de projectleiders maar beperkt ondersteund in deze regietaak. Dat hebben we vooral gedaan omdat we dat niet onze rol achten. Maar daar zijn we op voorhand niet altijd duidelijk genoeg in geweest, waardoor hier verwarring over ontstond. Het was voor ons ook moeilijk om als buitenstaander goede ondersteuning bij de regierol te geven. Wel hadden we vaker ons beeld van het proces aan de projectleiders terug kunnen geven en samen met hen aanvullende regieactiviteiten kunnen bedenken. Een gesprek hierover bij de start van een CRJO-traject kan daarbij helpen.

6.6.3 Zijn lokaal veranderingen realiseren en generieke kennis ontwikkelen te combineren?

De subsidieoproep van het programma GB had de dubbele doelstelling van het ontwikkelen van generieke kennis en het realiseren van verbeteringen in een lokale situatie. Dit kan leiden tot een spaagaat bij de projectleiders. Werken aan het verbeteren van lokale situaties kan in veel gevallen kennis opleveren die nieuw is voor de wereld, bijvoorbeeld over specifieke omstandigheden waarin bepaalde aanpakken wel of niet werken. Echter, vooraf is niet altijd te zeggen welke kennis dat zal zijn. Zeker als gekozen wordt voor een onderzoeksanpak waarin iteratief aan oplossingen gewerkt wordt, is noch het proces, noch de uitkomst daarvan vooraf helemaal te bepalen. De vraag is of het ontwikkelen van generieke kennis dan voorop moet en kan staan. Ook lijkt het doen van uitgebreid literatuuronderzoek vooraf minder goed te passen bij vormen van participatief onderzoek waarbij je in een emergent proces stap voor stap dieper begrip gaat ontwikkelen van wat er precies aan de hand is en wat het vraagt om de gewenste verandering te bewerkstelligen.

Het zou ook nog kunnen dat onderzoekers hier in een dilemma komen: ze zien de behoefte bij de deelnemers uit de praktijk voor lokale veranderingen maar moeten ook wetenschappelijk relevante kennis opleveren. Ze proberen aan 'het eind van de rit' aan beide behoeften tegemoet te komen en komen vervolgens met een aanpak die niet op alle punten consistent is met de relevante praktijkvragen die ze beschrijven en de bijbehorende doelen.

We zien hierbij dat CRJO erg uitnodigt om de lokale praktijkvraag en alle perspectieven daarop heel grondig in kaart te brengen en uit te diepen. Wellicht steken de onderzoekers hier veel energie in en voelt het daarom minder relevant om daarnaast heel uitgebreid literatuuronderzoek te doen naar meer generieke kennis over de zaken die zij in de praktijkvraag tegen komen, omdat deze kennis nooit één op één toepasbaar is op de lokale kwestie in haar specifieke context.

De grote betrokkenheid in CRJO van de mensen om wie het echt gaat kan er vervolgens voor zorgen dat projectleiders sterk gaan 'intunen' op de groep: hoe kunnen ze die, vanuit alle perspectieven die erin zitten, zo goed mogelijk dienen en vertegenwoordigen in het plan wat ze uiteindelijk opleveren? Hierdoor kunnen wetenschappelijke doelstellingen uit het zicht raken.

6.7 Verbeterpunten

Bovenstaande bevindingen leiden tot een aantal verbeterpunten. We besteden aandacht aan de methodiek zelf, aan onze begeleiding in de drie pilots en aan de rol van ZonMW. Daarmee geven we antwoord op deelvraag 4: *“Hoe kan de methodiek van “Cirkelen rond je onderzoek” aangepast worden aan de context van Gewoon Bijzonder”*. Echter, volgens ons zijn deze verbeterpunten generiek en niet specifiek voor toepassing van CRJO binnen het programma Gewoon Bijzonder.

6.7.1 Mogelijke verbeteringen in de methodiek

De methodiek CRJO kan op de volgende punten worden verbeterd:

- Het is goed onderscheid te maken tussen een ‘zware’ versie van CRJO waarin het proces mede tot doel heeft draagvlak en betrokkenheid voor een onderzoeksvoorstel te creëren binnen het zorgsysteem en een ‘lichte’ versie van CRJO die vooral bedoeld is vraagarticulatie te ondersteunen. De lichtere variant is niet alleen minder arbeidsintensief, maar vraagt ook minder regievaardigheden van de projectleider.
- In de ‘zware’ variant is het goed om in stap 1 op te nemen dat de projectleider en de procesbegeleider kijken naar de veranderkundige kant van het CRJO-proces. Welke risico’s en belemmeringen zien we? Welke interventies moeten we doen om daar mee om te gaan? Welke vaardigheden en activiteiten vereist dit van de projectleider?
- Bij het werken met de vier soorten doelen kan nog nadrukkelijker in workshop B aandacht besteed worden aan de haalbaarheid van de geïnventariseerde doelen. Vooraf aan de doelenroos-werkvorm kan ook het signaal worden afgegeven dat niet alle doelen realiseerbaar zullen zijn binnen het te ontwikkelen onderzoek.
- In workshop C kan een werkvorm worden toegevoegd waarin gezamenlijk de contouren van een ‘theory of change’ worden ontwikkeld.
- Aan workshop D kan een werkvorm worden toegevoegd waarin een concept van het onderzoeksvoorstel wordt gereviewed door de deelnemers op haalbaarheid, consistentie, volledigheid en scherpheid.

6.7.2 Mogelijke verbeteringen in de procesbegeleiding

Procesbegeleiders dienen speciale aandacht te besteden aan de volgende punten:

- Voorafgaand aan de toepassing van CRJO een gesprek voeren over in welke vorm CRJO zal worden ingezet, de zware of de lichte versie.
- Bij de start van een zware inzet van CRJO een gesprek voeren met de projectleider over de veranderkundige aspecten van het CRJO-traject en de randvoorwaarden die daarbij moeten worden vervuld.
- Bij de start de projectleider een beeld schetsen van hoe in CRJO naar onderzoek wordt gekeken en wat CRJO vraagt van projectleiders en deelnemers.
- Bij de start afspraken maken over de rol, taken en verantwoordelijkheden van de projectleider en de procesbegeleider.
- Tijdens het proces op gezette tijden met de projectleider reflecteren op het proces en wat het beeld is dat beiden daarvan hebben, in hoeverre gebeurtenissen in het proces de praktijkvraag reflecteren, wat daarin goed en minder goed gaat en welke maatregelen op basis hiervan eventueel genomen dienen te worden.

6.7.3 Mogelijke verbeteringen bij ZonMW

Het is bijzonder dat ZonMW tijd, geld en moeite heeft uitgetrokken om dit CRJO-traject mogelijk te maken. Doorgaans begint financiering van onderzoek pas als er een uitgewerkt voorstel ligt. Nu konden drie pilots gefinancierd door ZonMW tien maanden aan een voorstel werken. Een verbeterpunt daarbij is dat het format voor het voorstel bij de start van CRJO beschikbaar is. Ook kunnen commissies bij het opstellen van de subsidieoproep nadrukkelijker afwegen of de doelstellingen van de oproep haalbaar zijn binnen de randvoorwaarden en zo niet, welke doelstellingen dan prioriteit hebben.

7 Referenties

- Andriessen, D. (2014). *Praktisch relevant en methodisch grondig; dimensies van onderzoek in het hbo*. Utrecht: Hogeschool Utrecht.
- Andriessen, D., Ganzevles, M., & Welbie, M. (2022a). *Cirkelen rond je onderzoek Langdurige Zorg en Ondersteuning; methodiek voor het ontwikkelen van een onderzoeksopzet Commissie Langdurige Zorg en Ondersteuning versie 1.0*. Utrecht: Hogeschool Utrecht. Retrieved from <https://www.hu.nl/onderzoek/projecten/cirkelen-rond-je-onderzoek-light>
- Andriessen, D., Ganzevles, M., & Welbie, M. (2022b). *Cirkelen rond je onderzoek Langdurige Zorg en Ondersteuning Onderzoeksverslag*. Utrecht: Hogeschool Utrecht.
- Beck, S., Bercovitz, J., Bergenholtz, C., Brasseur, T.-M., Dorn, A., Doser, M., ... Zyontz, S. (2021). Experimenting with Open Innovation in Science (OIS) practices: A novel approach to co-developing research proposals. *CERN IdeaSquare Journal of Experimental Innovation*, 5(2), 28–49.
- Chambers, J. M., Wyborn, C., Ryan, M. E., Reid, R. S., Riechers, M., Serban, A., ... Pickering, T. (2021). Six modes of co-production for sustainability. *Nature Sustainability*, 4(11), 983–996.
- Glasgow, R. E., & Chambers, D. (2012). Developing Robust, Sustainable, Implementation Systems Using Rigorous, Rapid and Relevant Science. *Clinical and Translational Science*, 5(1), 48–55.
- Oost, H., & Markenhof, A. (2002). *Een onderzoek voorbereiden*. Baarn: HBUitgevers.
- Ropes, D. (2011). Omgaan met validiteit in ontwerpgericht onderzoek: de rol van plausibele rivaliserende verklaringen. In J E Van Aken & D. G. Andriessen (Eds.), *Handboek ontwerpgericht wetenschappelijk onderzoek*. Den Haag: Boom Lemma.
- Van Aken, J. E., & Andriessen, D. (2011). *Handboek ontwerpgericht wetenschappelijk Onderzoek; Wetenschap met effect*. (Joan Ernst Van Aken & D. Andriessen, Eds.). Den Haag: Boom Lemma Uitgevers.
- Van der Velde, M., Munneke, L., Jansen, P., & Dijkers, J. (2020). *Onderzoekend vermogen in de praktijk*. Hilversum: Concept Uitgeefbroep.
- Van Elst, L. (2022). Tussen wal en schip. *Zorgvisie*, (5), 28–31.
- Vermaak, H. (2009). *Plezier beleven aan taaie vraagstukken*. Deventer: Kluwer.